

MERDEKA

MERDEKA

Nr 17 & 18

ÖSTTIMOR

ÖSTTIMOR

Information

Ung soldat från Australien som ingår
i FN styrkan i Östtimor

Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien

Årgång 7 December 2002

Merdeka & Östtimorinformation

Nr 17 & 18 – 2002

Redaktören har ordet	3
Terroristdådet på Bali	3
Laskar Jihad-krigare i Västpapua	6
Hårdare tag mot "separatister	6
Två lärare från USA ihjälskjutna	8
Östtimor vänder Västpapua ryggen	9
Östtimor signerar kritiserat avtal	10
Östtimors interna säkerhet i fara	11
Korta nyheter från Aceh	12
Falintilgerillan och framtiden	13
Intervju med Gusmao	15
Ett pliktfullt liv	16
Givarmöte i Dili	19
100 miljoner till Östtimor	19
Vi bygger Lärarnas Hus	20
Språkfrågan het potatis	21
FN i Östtimor = UNMISSET	22
Akademiskt Östtimorseminarium	22
Fortsatt stöd till barnhemmet	27
Kristet möte om Östtimor	28
Releaseparty för Ann Larssons skrift	30
Östtimorkommitténs medlemsmöte	31
Bokrecensioner	32
Ny film om Östtimor	35

Merdeka & Östtimor Information

Merdeka & Östtimorinformation

Ansvarig utgivare:

Gabriel Jonsson &
Anders Uhlin

Redaktör:

Ann Larsson
ann_larsson74@hotmail.
com

Redaktionsadress:

Anders Uhlin
Tel 08-58588133
anders.uhlin@sh.se

Layout:

Mats Sjögren
mt.sjogren@telia.com

Adresser:

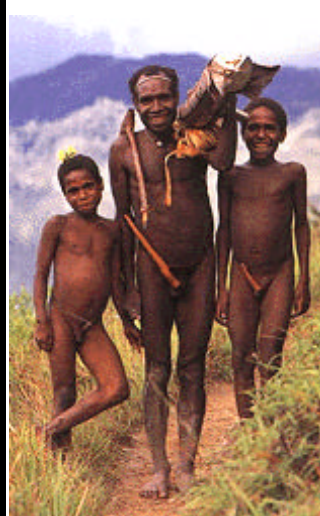
*FFP, Föreningen ett Fritt
Papua*

c/o Thomas Petersson
Holländargatan 21 B
111 60 Stockholm
Postgiro 419 12 84 - 1

Östtimor-Kommittén

Box 70 341
107 23 Stockholm
Tel 08-336247
Postgiro 181 92 - 5
tpollak@algonet.se

Tryckt av: FFSI Malmö
ISSN Nr: 1402-2559

Redaktören har ordet

Det Londonbaserade katolska internationella institutet (CIIR) lägger ner stora delar av sin Östtimorverksamhet, och därmed också tidskriften "Timor Link", som under 17 år utkommit med fyra nummer per år. Motiveringen är att det är nya tider nu – både

generellt, men också för Östtimor – och därför krävs nya grepp. Internet har inneburit stora förändringar i arbetssätt för internationella organisationer som denna, och i framtiden skall man lägga ut nyheter på webbplatsen istället för att trycka dem i pappersform. Östtimor har också gått in i ett nytt skede. Östtimor startar 2003 som självständig stat. Därmed måste också solidaritetsrörelsernas arbete förändras.

Hur blir det då för Östtimorkommittén? Vi är en av de allra äldsta Östtimorkommittéerna i världen, om inte den äldsta. Hendrik Amahorseja, som än idag är styrelse-

medlem, var en av grundarna redan 1974.

Styrelsen har diskuterat frågan om kommitténs framtid, och vi planerar lägga fram förslag på en genomgående förändring till nästa årsmöte. Men innan dess behöver vi era kommentarer.

Östtimorkommittén måste förändra sig, det är nog alla eniga om, frågan är bara till vad? Ska vi bredda vårt mandat till att inkludera hela den indonesiska arkipelagen? Västpapua, Aceh och Sydmluckerna behöver vårt stöd. För att inte tala om det indonesiska folket överlag. Det är ett förslag, men det finns fler.

Det är nog framförallt upp till er – våra läsare och medlemmar – att avgöra frågan. Vi i styrelsen efterfrågar era kommentarer och synpunkter.

I mars nästa år håller vi årsmöte, och då skall kommitténs framtida inriktning fastställas. Håll utkik efter inbjudan och var varmt välkomna!

Ann Larsson

Anders Uhlin...

Indonesien

Terroristdådet på Bali

Det råder ingen tvekan om att det bestialiska bombdådet på Bali den 12 oktober syftade till att döda så många människor som möjligt och skapa panik och kaos. Spekulationerna om vem som bär ansvaret för attentatet har redan kommit igång (artikeln författad 2002-10-15, red:s anm.).

I denna artikel vill jag peka på att det inte är självklart att det i första hand rör sig om *internationell* terrorism. Det är troligt att det finns komplexa förgreningar inom Indonesien och dådet kommer att få mycket dramatiska konsekvenser för landet.

Vem bär ansvaret för dådet?

Terroristnätverket al-Qaida som tros ligga bakom terroristattackerna i New York och Washington den 11 september 2001 har genast pekats ut som ansvariga, kanske i samarbete med extrema islamistiska grupper inom Indo-

nesien. Det är möjligt att det är så, men ingen har tagit på sig ansvaret för dåden och några avgörande bevis finns inte. Med tanke på alla starka intressen som finns bakom utpekandet av al-Qaida finns det anledning att vara källkritisk. Usama bin Ladin's terroristnätverk tar visserligen inte på sig ansvaret, men vill gärna få oss att tro att de ligger bakom och kan slå till var som helst i världen. Från amerikansk sida är det angeläget att slå fast att bombdådet på Bali var en form av internationell terrorism för att motivera Bushadministrationens "krig mot terrorismen". Terroristattacken på Bali kommer av Vita Huset att användas i argumenteringen för en attack mot Irak, trots att det inte finns något som tyder på att Irak skulle ha något att göra med denna händelse. Den indonesiska regeringen har också intresse av att peka ut al-Qaida. Det är bättre att framstå som offer för internationell terrorism som hade kunnat drabba vilket land som helst än att verkligen ta itu med eventuella inhemska terrorister – som kanske har kopplingar till den militära och politiska ledningen. Det är alltså inte konstigt att anklagelserna riktas mot al-

Qaida och detta stämmer väl överens med den världsbild som tecknats i dominerande media världen över.

Lång historia av terror

Även om bomberna på Bali mycket väl kan vara ett verk av al-Qaida är det inte alls självklart att det är så. Det finns gott om konflikter och en lång historia av terror inom Indonesien som skulle kunna bidra till att förklara det inträffade. Det är viktigt att ha klart för sig att terror riktad mot oskyldiga civila inte är någon ny företeelse i den indonesiska övärlden. Vanligtvis har det handlat om statterror där den indonesiska militären – med benäget bistånd av västvärldens regeringar – gjort sig skyldig till mycket grova övergrepp. Den långa och blodiga ockupationen av Östtimor är bara ett exempel. Idag fortsätter terrorn mot civilbefolkningen i Aceh och Västpapua. Sedan Suharto tvingades bort från makten i maj 1998 har alltmer av terrorn utförts av olika extrema icke-statliga grupperingar om än med stöd från ledare inom armén och andra gamla makthavare från Suhartoregimen. Vad som är nytt med terrordådet på Bali är att det riktade sig specifikt mot utlänningar. Tidigare har det nästan enbart varit den inhemska befolkningen som drabbats.

Suharto

Militanta Islamister

Flera av de extrema grupperingar som legat bakom våldet – och som nu också misstänks för attacken på Bali – består av militanta islamister. I detta sammanhang är det viktigt att understryka att islam i Indonesien i stort utmärks av tolerans och en relativt moderat och liberal inställning. Islamister – d.v.s. de som förespråkar en islamisk stat där den islamiska lagen Sharia ska tillämpas – har funnits i Indonesien sedan tiden före självständigheten. De har dock aldrig lyckats få något starkt folkligt stöd. De stora muslimska organisationerna och partierna tar avstånd från islamisterna i allmänhet och de våldsbenägna grupperna i synnerhet.

Suhartos militärdominerade regim utövade länge ett hårt förtryck gentemot politisk Islam, men som ett led i försöken att motivera det auktoritära styret understödde man i hemlighet etablerandet av extrema islamistiska organisationer. På samma sätt som USA, genom sitt stöd till extrema islamistiska grupper efter Sovjetunionens inmarsch i Afghanistan, bär ett stort ansvar för framväxten av al-Qaida och andra terroristnätverk som verkar i

Islams namn har alltså den indonesiska militären varit med och skapat de islamistiska extremister som härjar i Indonesien idag.

Den demokratiseringsprocess som inleddes i och med Suhartos fall innebar att olika organisationer fick större politisk frihet. Det gällde odemokratiska såväl som demokratiska grupper. Militanta islamister kunde dra nytta av den nyvunna friheten och stärktes ytterligare genom stöd från mäktiga aktörer inom militären och med kopplingar till Suhartofamiljen. Utan folkligt stöd men med ekonomisk och politisk uppbackning från delar av den militära och politiska eliten har dessa extrema grupper blivit en maktfaktor i Indonesien. Den svåra socioekonomiska situationen har också utgjort en grund för rekrytering av desperata arbetslösa unga män till extrema rörelser. De så kallade Laskar Jihad-styrkorna har med militärens goda minne attackerat kristna i inbördeskriget i Moluckerna. Flera sådana paramilitära grupperingar befinner sig nu i Västpapua för att bekämpa självständighetsrörelsen där. Den islamiska försvarsfronten har under ett par års tid attackerat nattklubbar och diskotek utan att polisen ingripit. Först veckan innan terroristattacken på Bali arresterades några medlemmar av gruppen. Julen 2000 exploderade flera bomber i kristna kyrkor. 17 människor dödades, men ingen västerlänning, varför dåden inte fick mycket uppmärksamhet i västerländsk media.

Om det är personer med koppling till Jeemah Islamiyah eller någon annan extrem islamistisk grupp som utförde terrordådet så kan de naturligtvis ha kopplingar till al-Qaida eller kanske har de bara låtit sig inspireras av Usama bin Ladin. Hur det än är med de internationella kopplingarna så är det troligt att det finns komplicerade inhemska förgreningar också. Med tanke på den indonesiska militärens historia av terrorism i allmänhet och stöd till militanta islamister i synnerhet är det inte orimligt att anta att arméofficerare – nu aktiva och/eller pensionerade – varit inblandade i bombdådet.

Konsekvenser

Det ohyggliga terroristdådet på Bali kommer med all säkerhet att få mycket dramatiska konsekvenser för Indonesien och dess befolkning. Ekonomiskt innebär det ett mycket hårt slag för ett land som ännu inte återhämtat sig efter den ekonomiska kollapsen i samband med den så kallade Asienkrisen 1997-98. Turistnäringen är en betydande inkomstkälla för landet. Det kan dröja länge innan turister vågar sig tillbaka till Bali eller andra delar av Indonesien. För alla de balineser som är helt beroende för sin försörjning av små familjeresauranger och billiga hotell är det en katastrof.

Mer militära resurser ?

De politiska konsekvenserna kan, om möjligt, bli ännu allvarligare. Polis och militär kommer att kräva mer resurser och utökade befogenheter att bekämpa terrorism. De kommer att definiera terrorism i en mycket vid bemärkelse, säkerligen inkluderande självständighetsrörelser i Aceh och Papua som – till skillnad från den indonesiska armén – aldrig kunnat kopplas till några terroristhandlingar. Risken är stor att även mänskliga rättighetsaktivister och andra som militären uppfattar som sina fiender kommer att råka illa ut i "kampen mot terrorismen". Respekt för mänskliga rättigheter och rättsäkerhet – som redan tidigare haft en mycket svag ställning i Indonesien – kommer säkerligen att inskränkas ytterligare. Det är ett mönster vi sett i USA, Västeuropa och övriga delar av världen och det finns anledning att befara att det kommer att bli ännu värre i Indonesien. Det fanns redan innan attentatet på Bali ett förslag till en antiterrorismlagstiftning som ännu inte godkänts av parlamentet. Definitionen av terrorism är mycket vag och skyddet för mänskliga rättigheter minimalt. Efter bombdådet på Bali är risken stor att lagen klubbas igenom utan ändringar.

För den indonesiska militärledningen ställer attentatet saker och ting på sin spets. En uppgörelse mellan officerare som stöder islamistiska grupper och nationalisterna som är mer angelägna om stöd från USA kommer att bli nödvändig. Drastiskt uttryckt kommer den indonesiska militären vara tvungen att välja mellan George W Bush och Usama bin Ladin. För inte så länge sedan var det inget problem för indonesiska militära ledare att både stödja extrema islamistiska grupper och ha mycket nära relationer med USA. Suhartos svärson general Prabowo är ett bra exempel på en sådan person. Nu är situationen annorlunda och USA kommer att kräva att Indonesien och dess militär ställer upp fullt ut som allierade i "kampen mot internationell terrorism". Det kommer att innebära att man måste ta i med hårdhandskarna mot de militanta islamisterna. I gengäld kommer USA och den övriga västvärlden säkert att tolerera att man tar i med hård-

General Prabowo

handskarna även mot den demokratiska oppositionen och befrielseströrelserna i Aceh och Papua.

Omvärldens stöd är viktigt

Efter våldsvågen på Östtimor 1999 - då den av den indonesiska armén skapade terrormilisen ödelade landet efter att östtimoreserna med stor majoritet röstat för självständighet - stoppade USA utbildningen av indonesiska militärer. De tidigare mycket omfattande militära relationerna mellan USA och Indonesien minskades drastiskt. Bushadministrationen har sedan den tillträdde arbetat för att återupprätta de militära förbindelserna med Indonesien, men mött motstånd i kongressen där många ledamöter argumenterat för att förbindelserna inte bör återupptas förrän det finns klara tecken på att den indonesiska militären reformerats och accepterar civil överhöghet samt respekterar mänskliga rättigheter. Redan före terrordådet på Bali fanns ett färdigt förslag om att återuppta det militära träningsprogrammet och avsätta medel för ett antiterrorismprogram för den indonesiska militären. Dessa planer lär nu snabbt kunna sättas i verket, till glädje för såväl Bushregeringen som den indonesiska militärledningen. Förlorarna lär återigen bli folket i den indonesiska övärlden och inte minst de som kämpar för demokrati.

I denna situation är det viktigare än någonsin att omvärlden stöder de demokratiska krafterna i Indonesien.

Du kan prenumerera på Merdeka & ÖsttimorInformation!

Då är Du säker på att få tidningen ett helt år.
Betala 100 kronor till postgirokonto 1 81 92-5
och ange prenumeration som meddelande.

Kom med som medlem!

I Föreningen för ett Fritt Papua eller Östtimorkommittén, skicka in medlemsavgiften 200 kronor till postgirokonto 419 12 84-1 (FFP)respektive 1 81 92-5 (ÖTK) och ange medlemsavgift som meddelande.

Tidningen ingår i medlemskapet.

Ju fler vi blir desto mer hörs vår röst.

Thomas Petersson...

Västpapua

Laskar Jihad-krigare i Västpapua

Sedan början av år 2000 har muslimska Laskar Jihad-krigare kommit i en strid ström till Västpapua från övriga Indonesien. Allt fler fruktar nu att de ska åstadkomma en religiös konflikt liknande den som har haft förödande konsekvenser på Moluckerna.

Laskar Jihad har av analytiker beskrivits som ett "Frankensteins monster", skapad av extremister inom den indonesiska militären och polisen. På Moluckerna har Laskar Jihad orsakat bittra konflikter mellan kristna och muslimer, med ett stort antal döda som följd.

I Västpapua etablerade sig Laskar Jihad först i Sorong (se kartan på sid 7). I slutet av 2001 besökte organisationens ökände ledare Jafar Umar Thalib staden, och därefter har tillströmningen av Laskar Jihad-krigare till Västpapua stadigt ökat. Enligt kyrkliga ledare och aktivister för mänskliga rättigheter i Sorong bedrevs till en början militära övningar i isolerade djungelområden utanför staden. Under senare tid har sammankomsterna förflyttats till området utanför en moské inne i Sorong. Övningarna uppges ledas av sex medborgare från Pakistan.

Provocerande skrifter

I mars gjorde tjugo kyrkliga ledare i Sorong ett uttalande tillsammans med papuanska klan- och ungdomsledare i vilket de protesterade mot Laskar Jihads närvaro i området. I uttalandet riktade de även uppmärksamhet mot distributionen av provocerande skrifter och videofilmer i vilka det påstås att kristna är skyldiga till separatism och ett hot mot muslimska Indonesiens territoriella enhet. Enligt en skrift som publicerades i Sorong i januari utkämpar Laskar Jihad krig mot kristna på grund av deras stöd till separatistiska rörelser i olika delar av Indonesien.

Sprids till städerna

Enligt ELSHAM, Västpauas ledande organisation för mänskliga rättigheter, finns det nu ungefär 3 000 Laskar Jihad-medlemmar i provinsen. Från det första fästet i Sorong har de spridit sig till städer som Jayapura, Timika, Maonokwari, Nabire och Biak. Enligt rapporter har små båtar med tioalet Laskar Jihad-medlemmar i varje sedan april kommit till Fak-Fak, en stad med en relativt stor andel papuanska muslimer i det annars huvudsakligen kristna Västpapua. En avdelning av organisationen uppges också ha etablerat sig i Arso, utanför Jayapura, nära gränsen till Papua Nya Guinea. Flera träningsläger uppges ha upprättats i området, so har stora bosättningar av invandrare från Java.

Milisgrupper

Det är inte bara Laskar Jihad som hotar att förvärra situationen. Sedan en tid tillbaka pågår också uppbyggandet av lokala milisgrupper som stödjer Indonesiens överhöghet i Västpapua, vilket ger en skrämmande påminnelse om det blodbad som milisgrupper låg bakom i samband med folkomröstningen i Östtimor.

Milisgrupperna i Västpapua opererar under namnet Satgas Merah Putih (Röd-vit specialtrupp), och har i sin kärna bland nyankomna indonesiska invandrare. Enligt ELSHAM har organisationen kommit över ett militärt dokument, daterat 8 april, som direkt kopplar den indonesiska armén till uppbyggandet av milisgrupperna. Dokumentet är undertecknat av den militäre befälhavaren i Jayawijaya-distriktet, och av det framgår namnen på åttio lantbrukare i distriktet som är medlemmar i Satgas Merah Putih.

Thomas Petersson...

Västpapua

Hårdare tag mot "separatister"

Polisen i Västpapua har inlett en operation som syftar till att slå ned alla "separatistgrupper". Samtidigt pågår ett omfattande arbete bland västpauaner att skapa en fredszon.

I juli meddelade Made Mangku Pastika, polischef i Västpapua, offentligt att hans styrkor skulle inleda en operation med kodnamnet "Operasi Adil Matoa 2002". Matoa är den sammanfattande benämningen på polisope-

Merdeka & Östtimorinformation

Nr 17 & 18 – 2002

rationer i Västpapua och adil betyder "rättvisa". Enligt Made Mangku Pastika ska operationen rikta sig mot såväl beväpnade som obehäpnade "separatister".

Många papuaner fruktar att syftet med operationen är att tillintetgöra den papuanska rådgivande församlingen PPC (Papuan Presidium Council). Under senare år har PPC vuxit fram som den starkaste politiska rösten i Västpapua. Vid en stor papuansk kongress i Jayapura sommaren 2000 deklarerade PPC Västpapuas självständighet, och underströk att området aldrig, på lagliga grunder, varit en del av Indonesien.

Proteststorm

Den planlagda polisoperationen utlöste en proteststorm i Västpapua. Många ser den som ett utvidgat försök att tysta alla oppositionella röster, och den indonesiska regeringen under president Megawati har anklagats för att bedriva samma politik som under Suharto. Oron är nu stor för att i stort sett vem som helst ska klassificeras som separatist, allt från personer som företräder organisationer som verkar för mänskliga rättigheter till vanliga bybor.

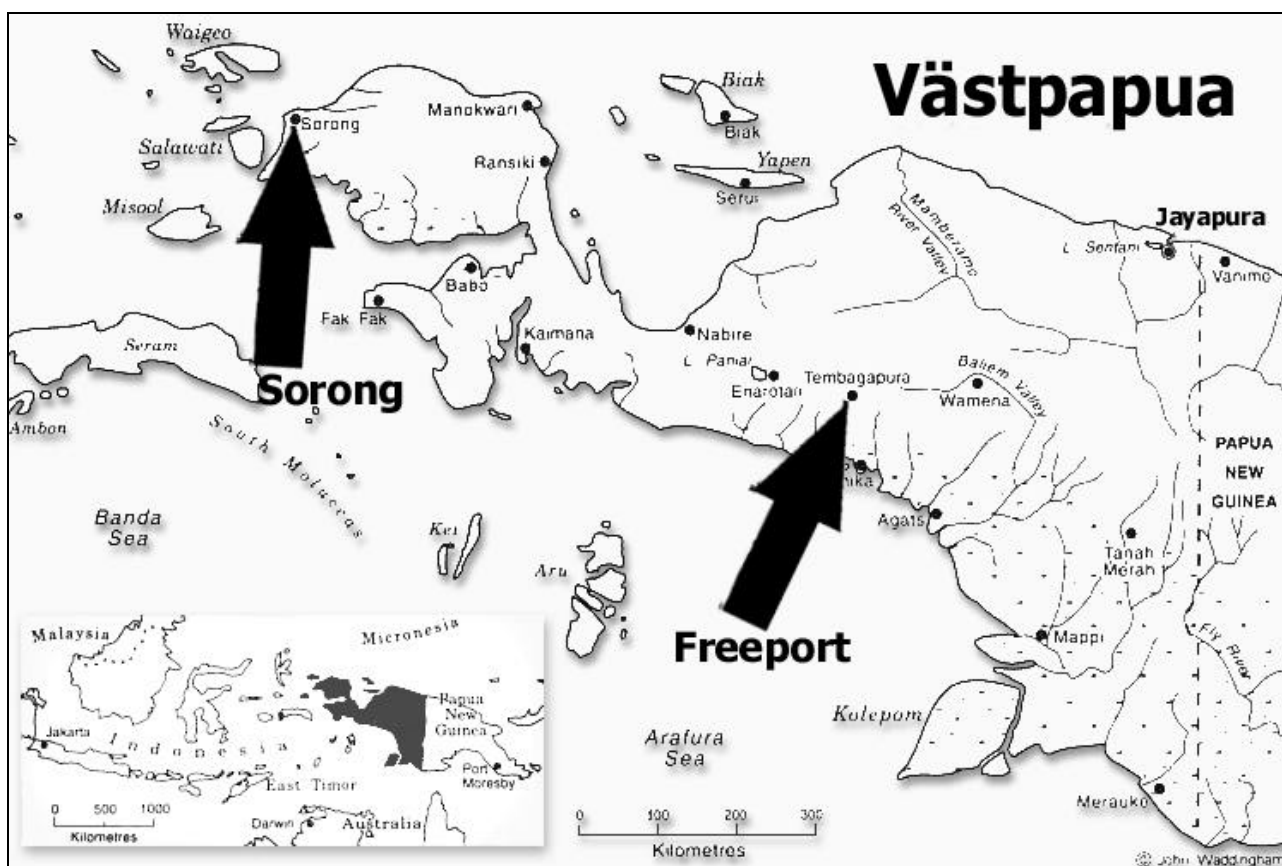
Efter de massiva protesterna har Made Mangku Pastika varnat för att överdriva syftet med operationen. Han har även försäkrat att polisen inte ska börja gripa folk på lösa

grunder. Målet är istället att juridiskt pröva om organisationer som PPC: Är den laglig eller inte? Skal den förbjudas eller inte?

Fredszon

Samtidigt som operationen inleddes arbetar papuanska grupper med att försöka skapa en fredszon i Västpapua. En förhoppning är att kunna hålla tillbaka den vrede som finns bland befolkningen - att försöka undvika att våldet trappas upp. Bland annat har representanter för EL-SHAM - den ledande västpapuanska organisationen för mänskliga rättigheter - rest runt i Västpapua och fört diskussioner med lokala grupper av OPM (Rörelsen för ett Fritt Papua) om att försöka få dem att verka politiskt utan att använda sig av våld.

Enligt uttalanden i den västpapuanska dagstidningen Cendrawasih Pos är Made Mangku Pastika inte särskilt imponerad av försöken att skapa en fredszon. Enligt tidningen anser polischefen att det är samma människor som försöker skapa en fredszon, som de som håller olagliga möten, för diskussioner om att attackera polisposter och utomlands verkar för att få till stånd en folkomröstning om Västpapuas framtida politiska status.

Thomas Petersson...

Västpapua Freeportgruvan

Två lärare från USA ihjälskjutna

Den 31 augusti sköts en indonesisk lärare samt två lärare från USA ihjäl i närheten av Freeports guld- och koppargruva i Västpapua (se kartan på sid 7). Fortfarande är det okänt vem som låg bakom attacken, men om gärningsmännen blir kända så kan det få avgörande betydelse för USA:s relationer med den indonesiska regimen.

Det indonesiska förtrycket har under årtionden skördat tusentals papuanska dödsoffer i Västpapua, men det har i regel gått omvärlden obemärkt förbi. Den här gången är det annorlunda. Två av dödsoffren är amerikaner och det förändrar hela situationen. En rad journalister från stora internationella nyhetsbyråer och dagstidningar har under september rest till Västpapua för att utreda vad det egentligen är som pågår på den djungelklädda jätteön. Ett flertal av världens mest tongivande tidningar har publicerat artiklar om attacken och bakgrundsmaterial om konflikten i Västpapua. Förmodligen har världens medier aldrig tidigare varit så fyllda av artiklar och reportage om Västpapua som under september.

Två bussar besköts

Den väpnade attacken ägde rum lördagen den 31 augusti. Två bussar som transporterade lärare och elever från Tembapuras internationella skola attackerades då av ett femtontal män som öppnade eld i ett isolerat område av vägen mellan Timika och Tembapura. Vid beskjutningen dödades en lärare från Indonesien och två lärare från USA. Tolv personer skadades. Vid platsen har, enligt den indonesiska polisen, påträffats ett hundratal patroner av den typ som den indonesiska militären använder men närmare en månad efter dödsskjutningarna är det fortfarande okänt vilka som utförde dådet.

ELSHAM undersöker

Den indonesiska armén var snabb att påstå att det var OPM (Rörelsen för ett Fritt Papua) och dess lokale ledare Kelly Kwalik som låg bakom terrorattacken. ELSHAM, den mest framträdande organisationen för mänskliga rättigheter i Västpapua, är dock övertygad om att den indonesiska militären är inblandad. ELSHAM har på egen hand bedrivit undersökningar på platsen, och bara några dagar före attentatet träffade representanter för organisationen Kelly Kwalik som då ställde sig positiv

till de ansträngningar som görs för att skapa en fredszon i Västpapua.

Stora ekonomiska intressen

Den indonesiska militären har under många år tjänat pengar vid Freeportgruvan genom att erbjuda det multinationella företaget beskydd. Enligt ELSHAM täcker den indonesiska regeringen endast 25 procent av styrkornas kostnader, medan övriga inkomster ordnas av militären själv genom såväl lagliga som olagliga metoder. Påståendet finns om att Freeport, som till 20 procent ägs av den indonesiska staten och till 80 procent av det USA-baserade företaget Freeport McMoran, arligen betalar miljontals dollar till den indonesiska militären. Helt klart är att pengar finns. Freeportgruvan är världens största guldgruva ovan jord.

ELSHAM:s slutsats är att attacken var ett sätt för vissa personer inom militären att försvara och befästa sin fortsatta inkomstbringande existens vid Freeportgruvan. En annan möjlighet, enligt ELSHAM, är att attacken genomfördes för att berättiga hårdare tag mot OPM, som ett led i en övergripande strategi av den indonesiska regimen att utplåna organisationen.

Mycket står på spel

Oavsett vem som utförde dådet står mycket på spel. Sedan den indonesiska militärens inblandning i blodbadet is amband med folkomröstningen i Östtimor har relationerna varit kyli8ga mellan USA och den indonesiska militären, men tinats upp något under senare tid. Professor Tim Flannery, Australien, har dunder långa perioder vistats och forskat i Västpapua och Papua Nya Guinea. Han tror att dådet utanför Tembapura kan få stora konsekvenser för relationerna mellan USA och Indonesien, om det visar sig att den indonesiska militären var inblandad i dödsskjutningarna. I en australiensisk radiointervju säger han: "Om den indonesiska militären har mördat amerikanska medborgare så tror jag det skulle bli väldigt, väldigt svårt för den amerikanska regeringen att återetablera förbindelserna med den indonesiska militären."

Det omvända gäller om det skulle visa sig att OPM är inblandat. "Om det är OPM som ligger bakom så ligger den papuanska självständighetsrörelsen verkligen illa till. Jag tror inte det skulle bli lätt för dem att bli förlättna om det visar sig att de har mördat amerikanska medborgare."

Thomas Petersson...

Västpapua Freeportgruvan

Östtimor vänder Västpapua ryggen

Västpapua kan inte räkna med något stöd av Östtimor i kapen för självständighet. De forna frihetskämparna i Östtimor har blivit statsmän och vänder nu Västpapua ryggen.

1996 fick José Ramos Horta Nobels fredspris för sina insatser i den östtimoresiska frihetskampen. Numera är han utrikesminister i det självständiga Östtimor, kort efter Östtimors självständighet sa han följande i australiensisk press: "Ingen regering i det här landet skulle vara så obetänksam att man visar sympati för eller stödjer Pappuas eller Acehs strävan efter självständighet. De borde acceptera Jakartas erbjudande om självstyre - det är ett uppriktigt menat erbjudande."

Hortas uttalande stöds av Östtimors president Xanana Gusmão, som i australiensisk press sagt att han respekterar Indonesiens överhöghet i de båda provinserna. På en direkt fråga om han ville se att de båda provinserna blev självständiga blev svaret kort och tydligt: "nej".

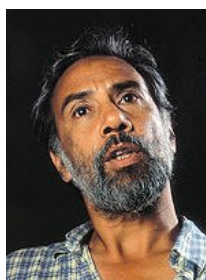
"Hortas nya vänner"

Den brittiske historikern John Saltford har kanske mer grundligt än någon annan studerat den process som ledde fram till att Västpapua införlivades med Indonesien un-

Unga västpapuanska pojkar tittar på när modernt utrustade indonesiska militärer passerar. Om dessa pojkar drömmer om att kämpa för Västpappuas självständighet, för de göra det utan stöd från Östtimor.

der 1960-talet. Han anser att Västpappuas rätt till självbestämmande, enligt internationell praxis, aldrig har blivit uppfylld.

Under en lång rad av år bemötte världens politiska ledare det enorma förtrycket i Östtimor med tystnad. I en kommentar till Hortas uttalande säger John Saltford: "Detta hårdhudade "realpolitiska" sätt att se på internationella relationer var skälet till varför så få länder protesterade när hans (Hortas) östtimoresiska folk invaderades och slaktades av hans (Hortas) nya vänner i Jakarta."

Ena dagen hyllade frihetskämpar. Andra dagen statsmän med ett nationellt egenintresse att försvara. Vad är "realpolitik"? Var går solidaritetens gränser? Det är onekligen frågor att fundera över.

3 västpapuanska barn framför kameran

Ann Larsson...

Östtimor och USA

Östtimor signerar kritiserat avtal

Som tredje land, efter Israel och Rumänien, signerade Östtimor den 26 augusti det så kallade "artikel 98-avtalet" med USA. I avtalet lovar Östtimor att inte utlämna några amerikanska medborgare till den permanenta internationella domstolen, ICC.

USA har vägrat att samarbeta med den nya domstolen, och skälet sägs vara att USA är rädd att amerikanska soldater skall ställas inför rätta på grund av politiska skäl. Därför försöker USA få varje land i hela världen att underteckna "artikel 98-avtalet". Det ser emellertid inte ut som om särskilt många fler länder efter Östtimor kommer att underteckna avtalet.

Gasexport från Västpapua

Västpapas landareal är ungefär 422.000 kvadratkilometer. Det är nästan lika stort som Sverige, men i befolkningsantal har Västpapua bara 1/4 av Sverige.

Väst Papua är inte bara rikt på flora och fauna, utan också på naturtillgångar. Bland de stora naturtillgångar som i exploateras är koppar och naturgas.

En stor koppargruva ligger i de centrala delarna av Västpapua. Kopparmalmen innehåller inte bara höga halter av ren koppar, utan också mycket rent silver och guld. Företaget som driver gruvan heter McMoran Rio Tinto Inc., och är ett amerikanskt bolag.

Den andra stora naturtillgången som har börjat exploateras är naturgas i Bituni, i den västra delen av Västpapua. Trots att gasfyndigheten ligger på öppet hav bedömer man den kan bli mycket lönsam, detta baserat på den stora volymen och de låga exploateringskostnaderna. Gasfyndigheten ligger bara på 20 meters djup.

Nyligen har Indonesiens regering tecknat ett avtal med Kina om gasexport (LNG). Avtalet förbinder Indonesien att exportera 2,6 miljoner ton per år under 25 år till Kina.

Nu kan man fråga sig hur inkomsterna från koppar- och gasexporten kommer att förbättra levnadsvillkoren för Västpapas folk, vilka till 70 procent lever under fattigdomsgränsen.

Hendrik Amahorseja

Olyckligt agerande

Östtimorkommittén menar att det är olyckligt att Östtimor agerar på det här sättet. Det går inte ihop med begrepp som internationell rättvisa, något som ledarna hela tiden hänvisade till under Indonesisk ockupation. Och hur kan Östtimor, som kräver en internationell domstol för våldsamheterna under 1999, någonsin kräva att indonesiska medborgare utlämnas i framtiden?

Moluckerna och Poso har långt kvar till fred

Konflikten mellan kristna och muslimer på Moluckerna och i Poso på ön Sulawesi har långt till sin lösning. En varaktig fred och säkerhet verkar ligga långt borta.

Det sägs att den mest framträdande orsaken till de fortsatta oroligheterna är att de muslimska krigarna Laskar Jihad Ahlus Sunnah Wal Jamaah och dess allierade ännu inte lämnat området.

På Moluckerna händer det ibland att den kristna befolkningen beskjuts på väg till eller från arbetet i byarna. Enligt myndigheterna är förövarna oidentifierade angripare. I konflikten har man nu börjat använda landminor. Det förekommer att folk på landsbygden förlorar sitt liv p g a de har trampat på landminor.

I Poso på ön Sulawesi sker liknande saker för den kristna befolkningen. Deras byar attackerats ständigt av oidentifierade angripare.

I Poso och dess omgivning på den muslimska sidan verkar Osama Bin Laden vara mycket populär. Folk går med stora bilder av Bin Laden på tröjorna och de talar varmt om honom.

Inte bara på land men också på sjön kan man bli beskjuten. I mitten av september attackerades en snabbgående båt med kristna passagerare utanför ön Ambon och sex personer blev ihjälskjutna, två drunknade och fyra klarade sig tack vare snabba hjälpinsatser från folk i närliggande byar.

Hendrik Amahorseja

Östtimors interna säkerhet i fara

Östtimors interna säkerhetsläge har förändrats till det sämre sedan såväl folkomröstningen 1999 som efter självständigheten den 20 maj i år. Kan man säga att Östtimors interna säkerhet är i fara?

Efter en ganska grundlig genomgång av möjliga hotbilder mot Östtimor som stat, framträder tre rätt sammanlänkade hotbilder som mer möjliga att inträffa än andra. De är i tur och ordning; hotet från före detta gerillasoldater som inte upptogs i den nya försvarsstyrkan; hotet som framträder i och med att försvaret - ETDF - blir mer och mer politiserat; samt hotet från den store grannen Indonesien.

För att en hotbild verkligen skall utgöra ett reellt hot mot landet måste landet också vara sårbart. Är landet stort och starkt är det därmed också rätt säkert mot eventuella hot. Har landet däremot tydliga svagheter i sin sammansättning, är också de eventuella hotbilderna också mer reella och möjliga att inträffa. Enligt Barry Buzan, forskare inom ämnet Internationella Relationer vid Köpenhamnskolan, består en stat av tre delar, nämligen idén om staten, statens institutionella uttryck och statens fysiska bas. Om ett hot skall anses reellt eller möjligt att inträffa måste samtidigt någon av statens tre delar vara sårbart i just de avseendet.

Respekterad som hjälte

För Östtimors del gäller att statens institutionella uttryck är svagt. Det är ett nytt land, och ledarna hämtar sin auktoritet från folket som de personer de är, inte som bärare av sitt ämbete. Detta gäller inte minst för presidenten, Xanana Gusmão, som åtnjuter respekt från folket för den hjälte han är, inte för sin roll som president.

Det är just här Östtimor har sin svaghet - sina svaga institutioner. Om de möjliga hotbilderna riktar sina hot mot den här delen av staten, då är hotet att räkna med, att ta på allvar. De tre hoten som jag talade om i inledningen gör just det - riktar in sig mot statens institutionella uttryck.

Egen försvarsstyrka

Den nya försvarsstyrkan - Falintil-ETDF (East Timor Defense Force) - bildades i februari 2001 och den första bataljonen utgjordes av soldater från gerillan, Falintil. Det var inte alla före detta gerillasoldater som valdes ut, och de som missade chansen blev rejält besvikna. Det var gerillasoldater som kämpat 24 år i jungeln, gett upp familj och sitt civila liv för ett självständigt Östtimor, och nu när landet äntligen befriats, då behövs de inte. Det är inte konstigt att de känner sig svikna och frustrerade.

"Xanana's boys"

Nu har det också framkommit kritik kring det sätt soldaterna valdes ut. FN och CNRT (den samlade motståndsrörelsen, med Xanana Gusmão i spetsen) bestämde att det var gerillans högsta kommando som ensamt skulle välja ut de soldater som skulle komma att tjänstgöra i den nya försvarsstyrkan. Xanana Gusmão var högste befälhavare då, och hans kollegor i högsta kommandot var kända som "Xanana's boys". De som valdes ut har alla det gemensamt att de är lojala med Xanana.

Valdes bort

Bland de mest framträdande gerillakrigare som inte valdes ut hör L7, eller Jaime Gama som han också heter. Han var befälhavare för östra sektorn under gerillatiden och det är känt att han och Xanana inte kommer särskilt bra överens. Varken han eller någon av hans män valdes ut till försvarsstyrkan. Förutom detta, favoriserades Firaku i urvalsprocessen framför Kaladi (Kaladiklanen kommer från de västra delarna av Östtimor och Firaku från de östra. Kaladis är stereotypt beskrivna som mer civiliserade och mer diplomatiska än Firakus, vilka sägs hellre strida än förhandla.).

De före detta gerillasoldaterna som inte valdes ut till försvarsstyrkan har nu organiserat sig i minst fem olika grupper, vilka mer eller mindre innehåller ljusskygga element.

Blandar sig i politiken

Ett annat hot som jag tagit upp i inledningen berör försvarsstyrkan, Falintil-ETDF, som enligt flera bedömare håller på att bli mer och mer politiserat. Försvaret lägger sig i inrikespolitiska affärer på ett sätt som förefaller oroväckande. Man förordade till exempel helt öppet Xanana Gusmão som president framför hans motkandidat

Francisco Xavier do Amaral.

Till den grupp personer som finns nära Xanana Gusmão, som jag tidigare kallat "Xananas boys", sällar sig också överbefälhavare Taur Matan Ruak och alla hans vice.

"Xananas boys" utgör inte bara en militär elit, utan även en politisk sådan, och gränserna där emellan är minst sagt flytande.

Taur Matan Ruak

De problem som uppkommit i och med att de före detta gerillasoldaterna som inte fick plats i den nya försvarsstyrkan organiserade sig, engagerar nu också försvaret. Detta problem bör vara en helt inrikespolitisk angelägenhet, som skall lösas på politiskt håll och om så måste, stävjas av polisen. Det är inte en angelägenhet för försvaret, vars uppgifter innefattar att ansvara för Östtimors interna säkerhet.

Jag menar alltså att den utveckling vi ser idag, där försvaret mer och mer engagerar sig i inrikespolitik och i interna säkerhetsangelägenheter, är mycket problematisk. Det är här de stora hotbilderna mot Östtimor ligger, och olyckligtvis riktar de sig mot Östtimors stora svaghet: nämligen institutionerna.

Hendrik Amahorseja

Aceh

Korta nyheter från Aceh

Trots Jakartas löfte om att fred och säkerhet skall garanteras för civilbefolkningen och löften från ett tiotal indonesiska militärbataljoner att mänskliga rättigheter skall respekteras i Aceh, strömmar det varje dag in nyheter om dödande och arresterande av civilbefolkning.

Att trampa eller klottra på bilder av presidenten och vice presidenten är straffbart och vid en demonstration hade några fredsaktivister tillfångtagits av poliser på grund av att det hade gjorts just detta. Det sägs att sådant beteende är kriminellt enligt indonesisk lag och straffbart upp till sex års fängelse. Aktivisterna sitter i just nu i arresten i väntan på rättegång.

Kvinnor arresterade

Nyligen har två utländska kvinnor arresterats - Lesly Mc Culloch, forskare från Australien och Joy-Lee Sadler, sjuksköterska från Iowa, USA. Båda är anklagade för att ha överskridit visumtiden i Indonesien. Kvinnorna har tillbakavisat anklagelsen och säger att det är den indonesiska immigrationsmyndigheten som har inte behandlat deras ansökan i tid. Båda kvinnorna sitter fortfarande i arrest i väntan på dom att antingen bli frisläppta eller dömas till fängelsestraff.

I mitten av september besökte Megawati Acehs huvudstad, Bandar Aceh under stark militär bevakning. Besökets syfte var att inviga Acehs flygbolag. Guvernören hade köpt några flygplan som skall trafikera sträckan mellan Banda Aceh och Jakarta. Presidenten sade ingenting om mänskliga rättigheter i sitt tal, men hon grät och sade att hon gärna skulle komma tillbaka och då ville hon bo tillsammans med vanliga människor i byn. Hennes besök var mycket kort, bara ungefär en timme.

Islamisk lag

I samband med Megawatis besök rapporterades det att man skulle börja tillämpa islamisk lag (Syarat Islam) mycket strikt. Enligt den här lagen gäller bland annat följande:

§ 16: 3 Den som sprider en annan ideologi islam skall piskas 10 gånger

§ 17: 1 Den som missar att be tre fredagar i rad skall piskas 6 gånger

§ 17:2 Den muslimka acehnesen som äter under dagen på Ramadhans månad skall piskas 5 gånger

Tillämpningen av den islamiska lagen i Aceh har mycket startat förkastats av Acehs befrielse rörelse GAM. De säger att den är en politisk manipulation av regeringen i Jakarta för att förtrycka Acehneser.

Militär övervakar befolkningen

Lennart Hildingsson Frilansjournalist

Östtimor

Falintilgerillan och framtiden

Om inte de tidigare frihetskämparna från Falintilgerillan får en plats i det nya Östtimor, företrädesvis inom armén, finns risken att de beväpnar sig och åter ger sig upp i bergen. Det förklarar CPD-RDTL-ledaren Christiano da Costa, för mig, när jag träffade honom i somras.

CPD-RDTL har stöd och hämtar sina medlemmar från den gamla Falintilgerillan och utpekas som ett allvarligt hot mot den nya nationen.

Det största säkerhetspolitiska hotet mot Östtimor kommer inte från grannlandet Indonesien eller den hemvändande pro-indonesiska milis som håller på att repatrieras vid gränsen mot Västtimor. Det växer istället ur missnöjet bland medlemmar och sympatisörer till den tidigare befrielsegerillan Falintil.

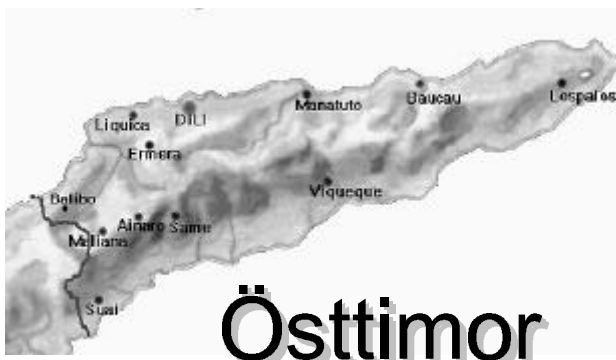
Ann Larssons rapport

Detta konstaterar Östtimorkommitténs Ann Larsson i sin säkerhetspolitiska genomgång, som publiceras i en rapport från Stiftelsen Global kunskap.

Ett av de politiska hot som riktas mot staten som sådan, kommer enligt rapporten från

CPD-RDTL (Conselho Popular de Defesa da Republica Democratica de Timor Leste/ Folkkommissionen för försvaret av den demokratiska republiken Östtimor) med stark support från och medlemmar från den upplösta Falintil-gerillan.

Denna organisation, som ibland har beskrivits som ett politiskt parti, har ett program som i stor utsträckning

Christiano da Costa

färgas av att man inte erkänner den republik som utropades i maj i år. Den verkliga nationen och författningen, enligt Folkkommissionen, är istället den kortlivade statsbildning (9 dagar) som existerade 1975 innan Indonesiens militär vällde in över gränserna.

Under sommaren 2002 har CPD-RDTL visat sin närvaro i Östtimor bland annat genom en demonstration i Dili i augusti för att hedra ett jubileum för Falintil. Gerillagrupper, fortfarande beväpnade, med misstänkta kopplingar till kommissionen har under det senaste halvåret svarat för olika provokationer och även varit i direkt konfrontation med den FN-organiserade administrationen.

Ledaren för CPD-RDTL

Den 22 juli i år träffade jag Christiano da Costa, ledare för CPD-RDTL, i Östtimors andra stad Baucau och frågade honom vad hans organisation är och står för. "Vi är inget politiskt parti, eftersom vi inte vill ha ett arméparti", svarar han. "Istället är vi en rörelse bland medlemmar av Fretilin och Falintil. Vi har en uppbyggd struktur över hela landet bland Falintilmedlemmarna, bland annat med hjälp av kontaktmän."

Christiano da Costa var med och bildade organisationen i maj-juni 1999, kort efter att han återvänt från exil i Australien. Målen var dels att återupprätta CNRT, en paraplyorganisation verksam under ockupationsåren för de grupper som strävade efter självständighet, och dels en restaurering av konstitutionen från 1975.

Han säger att hela FN:s program från 1999 och framåt för att bygga en ny nation med en ny konstitution, och valet av det parlamentet, var onödigt eftersom det redan fanns ett självständigt Östtimor 1975 och att 25 års gerillakamp gick ut på att återinsätta den regim som Indonesien störtade.

"Man kan väl inte bilda samma stat två gånger?" frågar han retoriskt.

Missnöjda soldater

Allteftersom vårt samtal utvecklar sig kommer det mer och mer att handla om missnöjet bland de tidigare gerillasoldaterna, över att de inte tilldelats någon roll i den

nya nationen. Under intervjuens gång faller misstanken över mig att detta missnöje är den enda egentliga drivkraften bakom organisationens politiska program..

"I den gamla konstitutionen är Falintil en nationell armé. Den kallas den nationella befrielsearmén och har också en försvarsroll. Visserligen var Indonesiens tillbakadragande ingen militär lösning, om vi ser det i slutändan. Men Falintil gav heller aldrig upp vapnen under de 20-tal åren och dess motstånd var heller aldrig brutet. De har rätt att kräva tillbaka sin roll som en nationell armé", säger da Costa.

FN:s övergångsadministration håller på att upprätta en ny arméorganisation i landet, inledningsvis med beteckningen FDTL. Xanana Gusmao har på ett tidigt skede, för Falintils räkning, deklarerat att gerillaorganisationen är upplöst i och med att befrielsen är uppnådd.

Klarar inte inträdesproven

De forna gerillasoldaterna har därefter kunnat söka inträde till armén, eller snarare till dess utbildningar som bedrivs av FN i Los Palos, Metinaro (Dilidistriktet) och Port Hera (Dili). Majoriteten Falintilsoldater lär ha anmält sig, men grundorsaken till den nuvarande situationen med det stora antal missnöjda gerillamedlemmar, är att de helt enkelt har ratats vid inträdesproven. Vissa har inte passerat fysiktesterna och/ eller haft otillräcklig förmåga att skriva och läsa. Många är analfabeter och kroppsligen slitna efter alla år i bergen, och har som en tredje faktor även kommit upp i hög ålder.

En av gerillahjältarna och befälhavare ur Falintil, som formellt lär ha fallit på skriv- och läskravet, bär namnet Kommendant L7. Christiano da Costa anser att det är en grov orättvisa att L7 inte erbjudits en hög post i den nya armén.

Christiano da Costa anser att Falintilsoldaterna inte skulle behövt söka in till armén utan borde ha erbjudits platser. Han benämner FN-administrationens tilltag att

upprätta en ny arméorganisation och ge den namnet FDTL (Forças de Defesa Timor Leste), istället för Falintil, var ett prov på "historielöshet". Men han skulle inte haft något emot om Falintils struktur väsentligt ändrats om gerillaorganisationen fått bli basen för den nya armén.

Nytt namn

Christiano da Costa menar att det är en liten seger för hans organisation, och ett resultat av dess påtryckningar, att det nya parlamentet ändrat arméns namn till Falintil/FDTL. Men han kommer att fortsätta trycka på för att namnet enbart skrivs "Falintil".

"Om vi har två namn riskerar vi få två arméer istället för en. Det finns redan en polarisering. Vi har tusentals Falintilmedlemmar med oss som inte är med i den nationella armén och som är tränade i att slåss. De kanske tar sin tillflykt till bergen igen och beväpnar sig."

Det blir här oundvikligt att fråga Christiano da Costa vad han anser om att sätta våld bakom kraven. Han svarar undflyende och understryker därmed det förtäckta hotet i det ovan nyss sagda.

"Jag vill inte ha ett inbördeskrig. Men eftersom jag inte är militär kan jag inte bedöma vad Falintilmedlemmarna kommer att göra."

Nationell konferens

Han berättar att CPD-RDTL vid intervju tillfället brottas med planer på att kalla till en nationell konferens under senare delen av 2002. Syftet skall vara att avgöra organisationens framtid. Enligt Christiano da Costa står man i ett vägsval. "Vi har två alternativ: Att upplösa den nuvarande organisation och istället gå med i de existerande partierna eller att ombilda oss så att vi blir ett riktigt parti. Det kanske finns en tredje väg, att fortsätta vara en rörelse vid sidan om det politiska livet och som kan vara motvikt mot Xanana. Men det är ändå nödvändigt att förändra organisationen om den skall överleva, om det skall vara en mening för våra medlemmar att fortsätta vara med."

Enligt da Costa har organisationen en stark basstruktur, geografiskt uppbyggt, där medlemmarna på bynivå väljer sina representanter. De flesta i organisationen är idag lantbrukare och finns på landsbygden, och bär på vad da Costa beskriver som en "stark nationell och patriotisk känsla". Medelåldern ligger över 50 år, de flesta var i 20- och 30-årsåldern när Östtimor invaderades 1975.

*Lennart Hildingsson
Frilansjournalist*

Intervju med Gusmao

Intervju med Östtimors första president Gusmao:

"Med Sydkorea som modell skall ekonomin utvecklas"

Xanana Gusmao, president i 2000-talets första nya självständiga land Östtimor, är i Sydkorea för att delta i invigningen av fotbolls-VM. Han har lett gerillakampen i Östtimor och har suttit fängslad. Gusmao var emot

att ställa upp i presidentvalet med motiveringen att "ledare för självständighetskamper har inget mer att göra i nybildade länder." Till följd av 880.000 östtimoresers enträgna krav valdes han dock till president i april.

Fotboll

1. Vilket land håller Ni på i fotbolls-VM?

"Du kanske inte tror mig men jag skall hålla på Sydkorea tills Östtimor deltar. Sydkorea har historiskt sett många likheter med Östtimor. Landet har skickat fredsbevarande trupper till Östtimor. Därför känner jag en särskild tillgivenhet och tacksamhet gentemot Er. Fotboll förefaller vara något mera än bara en vanlig idrott. Även jag spelade under min dystra fångelse tid fotboll med mina medfångar och tröstade därmed mig själv. Jag brukade bilda lag tillsammans med medfångarna och be universitetsstudenterna i omgivningen att komma till fångelse för att spela fotboll. Jag kommer ihåg att jag varje gång vi vann glatt skrattade över att vi var bättre än Brasilien. Jag glömde därför tillfälligt bort tidens smärta."

Ekonomi

2. Hur planerar Ni att som första president leda det självständiga Östtimor framöver?

Fattigdomen måste först övervinnas. 54% av befolkningen är under 20 år. De flesta av dessa människor saknar nu arbete och har heller inte fått någon ordentlig utbildning. Jag anser att Östtimors framtid är avhängig hur vi tar till vara dem. Därför måste vi attrahera utländska företag att investera och aktivera program för yrkesutbildning m.m. En annan uppgift är att med det snaraste skapa förtroende för regeringen så att befolkningen lite mera aktivt kan delta i sociala och politiska aktiviteter. Men jag är övertygad om att

Östtimors framtid är ljus tack vare den stora entusiasmen för utbildning, de rikliga tillgångarna på naturgas och stoltheten befolkningen känner över att ha uppnått självständighet."

3. Östtimor har stora olje- och naturgastillgångar. Men infrastrukturen är svagt utvecklad och beroendet av utländskt kapital stort. Vilka planer har Ni för att utveckla ekonomin?

I mitten av maj hölls i Dili ett givarmöte, i vilket FN, Världsbanken och givarländerna deltog. Östtimor blev utlovat 300 miljoner dollar i bistånd, vilket var mer än beräknat. Med hjälp av detta skall vi främst satsa på utbildning och hälsovård. Nästa år skall faktiskt 50% av budgeten gå till dessa ändamål. Även Sydkoreas ekonomiska utvecklingsmodell blir för oss ett värdefullt referensmaterial" (utrikesminister José Ramos-Horta).

Språk

4. Hur skall Ni skapa enighet i samhället när det ännu bara är 5% av befolkningen som använder det officiella språket portugisiska?

"Språk är i grund och botten inte bara en fråga om ord och skrift utan en kulturell symbol som förenar samhället. Från denna utgångspunkt har Östtimor en lång väg kvar att gå. Men i Indonesien var det år 1970 så få som 0.005% av befolkningen som använde indonesiska. Tack vare att man aktivt uppmuntrat användningen av språket, har det ju nu i praktiken blivit officiellt språk. Frågan är därför avhängig i vilken grad man för en konsekvent politik för att komma över ett problem som detta."

Sorgen över de döda

5. Hur har du kommit över sorgen över det mänskliga lidandet i Östtimor?

"Väldigt många dog. Varje gång de otaliga kamraterna dog framför mina ögon och i min famn utan att jag kunde göra något åt det greps jag av skamkänsla. Men jag har ej kunnat glömma ansiktsuttrycken hos de kamrater som bad mig att 'kämpa till det yttersta' och ända in i dödsögonblicket oroade sig för Östtimor. På grund av dem har jag stått ut ända till idag."

Kim Chong-an, Dong-a Ilbo 1/6 2002

Översättning och bearbetning: Gabriel Jonsson

Ann Larsson

Östtimor

Ett pliktfyllt liv

Översättning av en artikel i Sunday Telegraph Magazine (Sydney) av Maree Curtis, 18 augusti 2002

För tre månader sedan, precis innan Melbourne-födda Kirsty Sword Gusmão blev "first lady" i världens nyaste stat, gav en vän henne en T-shirt med texten: "Living with a saint is far more gruelling than being one" (att leva med ett helgon är mycket mer ansträngande än att själv vara ett).

Just som vi samtalar hör vi helgonet i fråga höja rösten i bakgrunden. Han ropar på sin fru, vilket är just det som får henne att nämna T-shirten: "Jag kan försäkra att så är verkligen fallet", säger hon och ler ironiskt när hon anspelar på texten.

Nästa sekund ursäktar hon sig och plockar upp den ringande mobiltelefonen. I Östtimor finns inget fungerande fast telefonnät, så man använder mobiltelefoner. Hon sitter i kontoret, ett litet rum i presidentpalatset, som i själva verket är en liten bungalow, beläget på en liten klippa precis ovanför huvudstaden. Där bor hon tillsammans med Xanana, deras tvååriga son Alexandre och ett helt gäng med "hjälpare", som hon kallar dem - volontärer, livvakter och gäster. En stor del av presidentens arbete utförs här.

Även om det inte vore en lögn att beskriva 36-åriga Swords liv som en saga, så frammanar ändå ordet saga - och epitetet "first lady" - bilder som ligger väldigt långt borta från presidentfruns verklighet i ett av världens allra minsta och fattigaste länder.

En romantisk historia

Historien är utan tvivel väldigt romantisk. Sword, under kodnamnet Ruby Blade, mötte och förälskade sig i sin man medan hon arbetade som spion för Östtimors motståndsrörelse.

"Ursäkta mig", säger Sword när hon återvänder till vårt samtal. "Xanana skyfflade över en grej till mig som behövde åtgärdas omedelbart. Jag kan aldrig få ens en halvtimme för mig själv". Hon låter mildt sagt utmattad.

Vid sidan om de traditionella rollerna, mötena och uppvaktningsarna och värdinnerollerna och så vidare, har Sword en stor arbetsbörda. Hon lobbar för den nya regeringen och arbetar samtidigt med sitt eget projekt. Sword är grundare och ledare för Alola Foundation - en

stiftelse som kort sagt, arbetar med kvinnofrågor. Sword är också sin makes principiella, privata, sociala, och varje annan typ av sekreterare.

"Givetvis beundrar jag honom otroligt mycket." Honom. Maken. Helgonet. "Men jag har arbetat nära tillsammans med honom nu under några år, särskilt under perioden när han var i husarrest (efter frisläppandet från indonesiskt fängelse 1999), och jag har kommit att förstå var hans svagheter ligger". Sword skrattar, men man upptäcker lätt att det är vid stunder som denna hon med lätthet skulle kunna strypa nationalhjärten!

"Han arbetar på ett sätt som inte alltid är passande för en president. Han är inte född till arbetsledare och han förstår inte vikten av god administration. Men, vem skulle det efter att ha spenderat 18 år i bushen? Jag ser alla dessa sidor hos honom som andra människor inte ser. Och, jag gissar att det vore lite konstigt att leva med en hjälte som inte hade några mänskliga sidor?"

Väntar barn

Sword låter kanske lite uttröttad, men vem kan klandra henne? Ovanpå hennes nästan omänskliga arbetsbörda ligger svårigheten i att leva i ett land med en medeltemperatur på 30 grader, utan telefoner, där elektriciteten kommer och går och där mer än halva befolkningen lever i fattigdom. Sword är gravid med sitt andra barn, som är tänkt att komma nu vilken dag som helst.

Xanana och Kirsty med sitt första barn

Sword, som många andra, har arbetat hårt för att föra detta land till självständighet, men när Östtimor blev

självständigt, kände sig Sword fångad. Samtidigt som hennes man något motvillig har tagit sig an rollen som president, har hon tagit sig an rollen som "first lady" mer som en skyldighet än som ett frivilligt uppdrag.

Om de själva fick välja skulle makarna Sword-Gusmão bo på landet i Östtimor och skriva poesi, föda upp kor och odla pumpor. "Under många år har vi förstått att Xanana inte kan undkomma rollen som president, åtminstone inte under de första åren av Östtimors självständighet, men han känner sig illa utrustad för rollen, och så gör även jag. Men jag gissar att inget kan förbereda dig nog för rollerna som president och presidentfru i ett land.

Hur luttrad hon än må vara, har hon nu engagerat hela sitt jag i arbetet som "first lady". Sword har alla avsikter att bli en engagerad medlem i Östtimors nya ledning. Hon är definitivt mer Hillary Clinton än Barbara Bush. "Behoven är enorma och jag skulle vilja tro att jag kan åtminstone göra någonting för att lätta bördan för folket och bekämpa fattigdomen".

Pålitlig, diskret och ödmjuk

I en intervju med ABC tidigare i år, i vilken Sword talade om sitt spionarbete för första gången, beskrev förre frihetskämpen och nobelpristagaren José Ramos Horta henne som en oumbärlig del av motståndsrörelsen.

"Hon är pålitlig, diskret och ödmjuk. Den kvinnan är perfekt", sade han. Andra har beskrivit henne som en riktig hjältinna, men Sword skrattar åt idén.

"Jag försökte bara möta behoven jag såg framför mig. Jag gjorde det inte för att bli en hjälte, jag gjorde det som en människa med ett samvete. Det är inte hjältemodigt att försöka hjälpa till när en grupp människor kommer mot dig och säger: "det här är vår historia, kan du hjälpa oss?". När jag väl hade börjat engagera mig insåg jag att jag kan verkligen bidra med någonting. Det var en skön känsla för jag beundrar det östtimoresiska folket väldigt mycket."

Spionarbete

Efter ABC-intervjun kritiserades Sword för att hon erkänt att hon jobbat som spion för motståndsrörelsen medan hon var anställd hos en biståndsorganisation. Man sade att hon riskerade livet på andra biståndsarbetare, vilka redan nu ses på med skeptiska ögon hos olika regimer.

"Jag tycker att ordet spion är ett illa valt uttryck. Att arbeta med mänskliga rättigheter gör inte dig till en spion. ABC-intervjun porträtterade verkligen den rollen jag spelade och jag menar att kritiken till största delen är en överreaktion hon några människor. Biståndsarbete är politiskt och den som säger att det inte är det bedrar både sig själv och andra.

"Mina arbetsgivare på "Overseas Service Bureau" kände till vad jag gjorde och de var extremt sympatiska. Jag bedrog ingen. Jag arbetade på kontraktbasis, bara på deltid, och jag åtnjöt inte de förmåner som de andra, "vanliga" anställda fick, så därför behövde jag inte heller följa de uppförandekoder som gällde för andra hjälparbetare. Mina arbetsgivare bröt inte mot några etiska regler, och det gjorde inte heller jag. Jag var bara en enskild individ som brydde sig och agerade utifrån sitt samvete".

Men hur kan en trevlig flicka från en Melbourneförort växa upp till att bli spion - förlåt, agent - som förmedlar meddelanden mellan motståndsledare mitt framför ögonen på indonesisk militär och polis. Det visar sig vara ett ödets nyck.

När Sword avslutade sin examen i slutet av 1980-talet talade hon flytande indonesiska. Hon åkte då på en semesterresa till Bali och föreläste sig i stället, som hon säger själv. 1991 anställdes hon av Yorkshire Television som researcher och tolk till en dokumentär de höll på att göra om Östtimor.

Santa Cruz massakern

Strax efter teamet hade lämnat Östtimor inträffade Santa Cruz-massakern, och flera av dem de hade filmat dödades. Detta påverkade Sword djupt. "Jag packade mina väskor och åkte till Jakarta", säger hon.

Liksom under hennes tid som biståndsarbetare, arbetade nu Sword som engelsklärare och använde pengarna som hon tjänade till att finansiera sina clandestineaktiviteter, vilka i princip innebar att agera budbärare.

"Jag var lite grann som en bro mellan de olika elementen i motståndsrörelsen i Östtimor och Indonesien. Ofta var det ganska tråkigt och menlöst arbete, bara att flytta ett dokument från ett ställe till ett annat, och göra det säkert. Men jag förflyttades gradvis längre och längre in mot kärnan i motståndsarbetet. Det var först efter jag hade mött Xanana och han bad mig göra saker för honom som jag insåg att jag var fett insyltad. Fram till dess hade jag sett på det hela som ett sidointresse. Efter det blev motståndsarbetet min främsta uppgift. Jag var djupt involverad i motståndsrörelsen långt innan jag verkligen träffade Xanana.

Möttes i fängelset

Xanana Gusmão arresterades och fängslades i Jakarta 1992, efter nästan 18 år i djungeln. Sword mötte inte honom förrän 1994. Hon arrangerade ett möte med en australisk man som satt i samma fängelse, som låtsades vara hennes morbror. "Jag hälsade på Xanana och jag tvingades att låtsas att jag inte var särskilt intresserad av honom".

Sword och Xanana lyckades med lite mer än bara en trevlig konversation, och vad hon kallar "small amount of intimacy, given the circumstances". Det skulle dröja mer än fyra år innan hon såg honom igen. "Vi hade en regelbunden kommunikation via brev. Xanana är en väldigt varm och öppen person och är generös med sina känslor. Han kommunicerar väldigt väl genom det skrivna ordet och jag gissar att jag är likadan. Vi lyckades lära känna varandra på ett sätt som antagligen inte varit möjligt om vi varit andra personligheter.

Då, liksom nu, finns stunder då hon undrar om det är värt priset. "Ibland, särskilt under det tidiga 1990-talet verkade det inte troligt att Östtimor någonsin skulle få sin självständighet, och det var verkligen jobbigt att upprätthålla motivation och hopp. Men, liksom Xanana och det östtimoresiska folket, har jag alltid trott på rättvisa. Jag trodde hela tiden att någon gång skulle världen öppna ögonen och se ljuset och då skulle Östtimor bli självständigt.

Få av Swords vänner blev överraskade när hon förälskade sig i den eleganta motståndsledaren. Han är 20 år äldre än hon, men han är känd för sin charm och sitt utseende. Swords mamma, Rosalie, säger att hon visste redan innan dottern visste.

Blev Gusmaos sekreterare

Gusmão skötte motståndsrörelsen från fängelset, och när han frisläpptes 1999 blev Sword hans sekreterare. Vid den tidpunkten var Gusmão gift. Hans fru sedan 28 år tillbaka, Emilia Baptista, hade flyttat till Australien med deras bägge söner 1990, två år innan han fängslades. Gusmão skilde sig och i juli 2000 gifte han sig med Sword. Hon nedkom med deras son Alexandre två månader senare.

Sword är utan tvekan väldigt beundrad av östtimoreserna, men inte alla gillar att deras "first lady" är en utlänning. Hon är medveten om detta, men viftar bort det. "Jag har säkert mina motståndare, men det kommer man alltid att ha i min position. Jag konfronteras inte med dem dagligen och min erfarenhet säger mig att människor är varma och välkomnande och väldigt tacksamma över att jag är lika engagerad som de."

Alola Foundation

Sword har mycket arbete med sin organisation - Alola Foundation. "Jag tror inte att det är mer våld i det här samhället än i andra samhällen, och när man tänker på hur det östtimoresiska samhället ser ut - dålig ekonomi och hög arbetslöshet - så tycker jag not att landet klarar sig ganska bra. Men det är tydligt att det här är ett land med ett blodigt förflutet, och visst finns en hel del kvar. Om man inte talar om dessa saker och förändrar den föräldrade synen på kvinnor, kommer man aldrig att kunna utrota våldet mot kvinnorna."

Blev attackerad på gatan

Sword attackerades och blev huggen i benet med en skruvmejsel för ett år sedan, när hon gick på stan med sin mamma och sin son Alexandre. Hennes väska blev stulen och hon tvingades åka till sjukhuset för omplåstring. "Det var inte politiskt motiverat. Under den tiden ägde en del sådana här attacker rum mot utlänningar och jag tror att det hade mycket att göra med den politiska situationen. Det fanns en känsla av att FN hade kommit för att stanna och jag tror att östtimoreserna kände sig maktlösa inför detta faktum, och några bestämde sig för att ta ut sin ilska på utlänningarna.

Hon hatar restriktionerna hon har kring sitt liv, men numera har hon alltid livvakter. "De är verkligen underbara människor. Jag uppskattar dem väldigt mycket, men det tog ett tag att vänja sig vid dem. Jag är en väldigt självständig person som värderar att kunna leva spontant. Jag gillar att bara hoppa in i min bil och köra runt för att rensa skallen, men det kan jag inte göra längre. Det är ett helt nytt sätt att leva ditt liv på."

Drömmer om att odla pumpor

Sword visste givetvis att hon gifte sig med en man som alltid skulle komma att tillhöra sitt folk, och medan hon fortsätter vara fullständigt engagerad i arbetet som "first lady", erkänner hon att ibland tillåter hon sig själv att drömma sig bort: "Vi har fantiserat om hur det skulle bli om Xanana hade kunnat undvika sitt öde att bli president.

Vi skulle resa runt Östtimor som vanliga människor och måla och rita och skriva och ägna oss åt olika kreativa aktiviteter. Odla pumpor. Vi har kor, men de bor egentligen inte med oss. De doneras till oss, men vi har någon som ser till dem för oss tills

vi får tid och en bra plats att hålla dem på."

Gabriel Jonson

Östtimor

Givarmöte i Dili

Den 14-15 maj hölls det sjätte och sista givarmötet för Östtimor under övergångsperioden fram till självständigheten. Under mötet utlovade givarländer, såsom Australien, Japan, USA, EU-länderna samt Norge 440 miljoner USA-dollar över tre år. Av detta var 82 miljoner dollar i form av budgetstöd för att täcka det förväntade underskottet på 91 miljoner under tre år. Budgetstödet var därför särskilt viktigt. Givarländerna uttryckte sitt stöd för den nationella utvecklingsplanen - särskilt dess betoning av fattigdomsbekämpning. Insatser för att stärka primärhälsovården, primärutbildningen och jordbruket är prioriterade i planen. Såväl Östtimors regering som givarländerna betonade behovet av kapacitetsuppbyggnad och fortsatt demokratisering.

Kampanj för ett skuldfritt Östtimor

Inför givarmötet drog amerikanska East Timor Action Network i april i gång en internationell kampanj för ett skuldfritt Östtimor. Syftet var att förmå givarländerna att i Dili ge bidrag och ej lån för att Östtimor skall undgå att hamna i samma skuldfälla som många andra u-länder befinner sig i. Undertecknad skickade därför ett brev till riksdagen med krav på svenskt stöd till Östtimor på förmånliga villkor vid givarmötet.

Källor: Diane Farsetta, Campaign for a Debt-Free East Timor, e-mail 2002-04-18; Erik Widman, UD-promemoria 2002-05-29

Tommy Pollák

Östtimor

100 miljoner till Östtimor

Den svenska regeringen antog den 10 oktober en ny landstrategi för utvecklingssamarbetet med Östtimor för åren 2002-2005.

Sveriges bidrag uppgår till 100 miljoner kronor och kanaliseras genom FN och andra multilaterala organisationer. Utöver detta bidrag kommer Sverige att bidra till FN:s fredsbevarande insats.

Målet för utvecklingssamarbetet ska vara att bidra till bekämpandet av fattigdomen genom

- att säkra freden och stabiliteten
- att stärka demokratin och respekten för de mänskliga rättigheterna
- att stärka den ekonomiska utvecklingen.

Landstrategin är resultatet av ett ganska omfattande arbete inom SIDA och UD under första hälften av 2002. Östtimors egna planer har varit viktiga underlag liksom erfarenheter från andra, små utvecklingsländer.

De svenska insatserna ska utformas för att undvika riktade insatser på områden med starkt engagemang från andra bidragsgivare. De områden som Sverige vill inrikta sig på är...

- att stärka de offentliga institutionernas kapacitet
- utbildning
- brett ekonomiskt stöd, primärt budgetstöd
- säkerhetsfrämjande åtgärder.

De 100 miljonerna går till de två första områdena, ett eventuellt budgetstöd ska prövas och kommer förhoppningsvis att utgå utöver de 100 miljonerna.

Under åren 1999-2001 var Sveriges stöd 99 miljoner kronor. Av dessa gick 27 till civilpolis och några militärobservatörer och 32 till humanitärt stöd.

Hela landstrategin kan nås från Östtimorkommitténs webbplats

<http://www.algonet.se/~tpollak/OTK>. Har Du inte tillgång till Internet, så kontakta kommittén för en kopia.

Thomas Johansson

Östtimor

Vi bygger Lärarnas Hus

Den första juni satt tre tämligen möra lärare på planet från Darwin till Dili. Flygresan från Stockholm via London, Singapore och Sydney hade satt sina spår. Det var med stor spänning vi klev av planet för att passera passkontrollen på Dilis miniatyrflygplats. Så kändes det faktiskt efter att alldeles nyligen ha befunnit sig i Singapore.

Positivt överraskade

Vi var förberedda på det värsta, men blev nog alla positivt överraskade av att inte mötas av en krigsskådeplats. Mycket är redan återuppbyggt i Dili, så det kändes redan från början helt okey.

Vårt uppdrag var, att för Lärarförbundets räkning fördjupa kontakterna med ETTU (East Timor Teachers Union), samt diskutera möjliga samarbetsområden. Vi höll ett antal möten med deras förbundsstyrelse, och besökte en före detta förskola som skulle kunna byggas om till ett Lärarnas Hus. Vi diskuterade renoveringsbehov och nödvändig utrustning mm. Ett besök hos utbildningsministern hanns också med och han såg positivt på våra planer och samarbetet med ETTU.

Många skolor i ruiner

En glad elev som lär sig engelska, pekar på "svarta tavlan"

Så gjorde vi förstas dagliga utflykter till byar och små samhällen inte allt för långt bort från Dili. En hel del skolor besöktes, och det är med blandade känslor man minns dem. Denna osannolika destruktivitet som

kan ta makten över människor, och uträtta absolut ingenting förutom elände för alla parter. Skolruiner överallt var en beklämmande syn. Dessbättre var något eller några skolbyggnader på varje plats renoverade med fina plåttak som säkert kommer att klara tropikregnen utan problem. Till de absolut finaste intrycken hör utan tvekan alla underbara barn och elever vi träffade. Positiva och studiemotiverade med en stark tro på en bättre framtid för sig själva och Östtimor.

Det känns stort att vi har fått möjligheten att delta i uppbyggnaden av en ny lärarfacklig organisation i ett

När skolan är raserad får man hålla till utomhus

land som precis blivit självständigt och rest sig efter århundraden av förtryck och våld.

Insamling

Den 30:e september gick startskottet för vårt tvååriga projekt där målsättningen är att varje lokalavdelning (vi är 27 stycken i Stockholm, Stockholms län och Gotland) ska samla in 5 kronor per medlem och år.

Bygge till lärarna

Med ca 33 000 medlemmar bör vi kunna få ihop en rejäl slant. Syftet är naturligtvis att bygga upp ett Lärarnas Hus med både kontorsmaterial och enklare inredning, men minst lika viktigt är det att öka våra kunskaper om fackligt arbete och lärares villkor och arbetssituation i tredje världen.

Men det viktigaste av allt är om vi tillsammans med ETTU kan stärka utbildningens roll och därmed bidra till en demokratisk utveckling på Östtimor.

En spännande höst ligger framför oss med massor av aktiviteter för Östtimor.

Ann Larsson

Östtimor

Språkfrågan het potatis

I Östtimor talas många olika språk. Under perioden av FN-styre användes fyra olika språk jämte varandra: tetum, portugisiska, indonesiska och engelska. I ett självständigt Östtimor har regeringen utsett tetum och portugisiska som officiella språk, men skriver också i konstitutionen att de andra språken skall värderas högt och ges möjlighet att utvecklas.

De andra språken (vid sidan om tetum) man talar om är bland annat makassae och fataluku, som bägge är papuanska språk och talas i Baucau respektive Lospalos-regionerna.

Språkfrågan är rätt komplicerad i Östtimor, och jag skall här försöka bena upp hur språkkartan ser ut.

Få äldre talar indonesiska

Den första skiljelinjen måste göras mellan importerade språk och ursprungliga språk. De förra är framförallt portugisiska och indonesiska. Gränserna mellan dessa går såväl genom generation som klasstillhörighet. Personer födda efter invasionen 1975 talar indonesiska, medan väldigt få som är födda tidigare behärskar det språket. Samtidigt är det inte heller alla ur den äldre generationen som talar portugisiska, utan bara ca 10 procent - den samhälleliga eliten, som till exempel lärare, byhövdingar, tjänstemän i administrationen osv.

Många kan Tetum

De ursprungliga språken är som tidigare nämnts, bland andra makassae och fataluku, men det existerar åtminstone ett tio-femtontal andra - kemak, tokodede, mam-bai, bunak, idaté och så vidare. Tetum talas som förstaspråk av 300 000 timoreser, men minst två tredjedelar av befolkningen totalt talar språket, om inte som förstaspråk, så som andraspråk.

Tal & vardagsspråk

Anledningen till att man inte bara kan ha tetum som officiellt språk är att det helt enkelt inte är tillräckligt utvecklat eller systematiserat för att kunna utgöra ett "riktigt språk". Tetum är i princip bara ett talspråk och ett vardagsspråk. I olika delar av landet har det utvecklats olika - nära huvudstaden Dili har språket på senare tid influerats av indonesiska, medan längre österut har man

Tetum talas som förstaspråk av 300 000 timoreser, men minst två tredjedelar av befolkningen totalt talar språket.

tagit in portugisiska låneord där det behövs. Ett tydligt exempel är ordet "lycklig", som nära Dili heter "haksolok", men längre österut heter "kontenti".

Vidare är tetum inget vidare grammatiskt språk - både tempus och andra former saknas. Detta är orsaken till att regeringen ansett att man behöver ett kompletterande officiellt språk, och då har man valt portugisiska.

Portugisiska passar inte de unga

De unga östtimoreserna är förstås missnöjda med valet av portugisiska som officiellt språk - nästan inga unga talar det och de är mer intresserade av engelska. Valet av portugisiska är ett val gjort av den politiska och samhälleliga eliten, vilket irriterar många, i synnerhet de unga intellektuella.

Att översätta kostar

Alla regeringsdokument skall översättas från portugisiska till tetum, men det är sällan det fungerar i verkligheten. Pengarna räcker helt enkelt inte till. En språkkommission har dessutom tillsats, med uppgiften att utveckla tetum till att bli ett fungerande språk, men studenterna klagar om att det fortfarande inte kommit något resultat därifrån. Antagligen beror också det på resursbrist - Östtimor är trots allt Asiens fattigaste land.

Tommy Pollák

Östtimor

FN i Östtimor = UNMISSET

När Östtimor blev självständigt den 20 maj 2002 fick FN-administrationen i Östtimor ett nytt uppdrag och ett nytt namn.

United Nations Mission of Support in East Timor (UNMISSET) är det nya namnet, på svenska FN:s stödorganisation i Östtimor. Säkerhetsrådet omvandlade UNTAET med den enhälligt antagna resolutionen 1410 (2002). Organisationen ska finnas två år, men uppdraget gäller till att börja med ett år.

Stöd till förvaltningen

FN ska stödja den centrala förvaltning som behövs för att ge Östtimor överlevnadskraft och politisk stabilitet. Stödorganisationen ska också tillfälligt upprätthålla lag och ordning, bidra till utvecklingen av Östtimors polisväsende samt det nya landets yttre och inre säkerhet.

Poliser & soldater

Stödorganisationen leds av en av FN:s generalsekretärare särskilt utsedd representant, Sukehiro Hasegawa, och kommer till att börja med omfatta 1,250 civilpoliser och 5,000 soldater, inklusive 120 militärobservatörer.

Den civila delen kommer också att omfatta ansvariga för jämställdhetsfrågor och HIV/AIDS samt en grupp på 100 personer för viktiga poster, en enhet för allvarliga brott och en för mänskliga rättigheter.

Sukehiro Hasegawa

316 miljoner dollar

Säkerhetsrådet beslutade också att UNMISSET:s styrka efter noggranna analyser av situationen på plats ska minskas så fort som möjligt och att organisationen under en tvåårsperiod så fort som möjligt utan att hota stabiliteten ska överlämna det operationella ansvaret till östtimoresiska myndigheter.

Kostnaderna för 12-månadersperioden från den 1 juli till den 30 juni 2003 har beräknats till 316 miljoner dollar.

Källa: FN:s Press Release SC/7400 innehållande bland annat säkerhetsrådets resolution 1410 (2002)

Gabriel Jonsson

Östtimor

Akademiskt Östtimorseminarium

Östtimorkommittén ordnade den 21 maj i samarbete med Centrum för Stillahavsasiestudier vid Stockholms universitet och Utrikespolitiska institutet (UI) seminariet *East Timor - nation-building in the 21st century* (programmet finns i Merdeka, nr. 16). Seminariet, som ägde rum i UI:s lokaler och var välbesökt, hölls för att belysa Östtimors självständighet.

Föredragshållare var Lars Vikør, professor i nordisk språkvetenskap vid Oslos universitet, Torben Retbøll, lektor i historia och latin vid Aarhus katedralskole samt Gudmund Jannisa, filosofie doktor i sociologi vid Högskolan i Kristianstad. Respondenter var Ishtiaq Ahmed, docent i statsvetenskap vid Stockholms

universitet, och Anders Uhlin, docent i statsvetenskap vid Södertörns högskola. Efter välkomstorden från centrets föreståndare Masako Ikegami-Andersson och UI:s

programansvarige Anders Hellner gav undertecknad i egenskap av mötesordförande ordet till Lars Vikør.

Lars Vikørs presentation

Titeln på Lars föredrag var "How will the country be ruled?". Lars utgick från Östtimors konstitution, som består av sju avsnitt med inalles 170 paragrafer. De sju avsnitten är: fundamentala principer; grundläggande

rättigheter, skyldigheter, friheter och garantier; maktfördelning; ekonomiska och finansiella frågor; försvars- och säkerhetsfrågor; garantier för och revidering av författningen samt slutgiltiga och övergående stadgar. Avsnitt två och tre är de viktigaste.

Konstitutionen är, liksom i Europa, baserad på parlamentarisk demokrati. President- och parlamentsval hålls separat. Regeringen utnämns av presidenten på förslag från regeringspartiet. Presidentens roll är närmast ceremoniell, vilket innebär att han i förväg bör ha erhållit parlamentets godkännande av sina handlingar. Presidenten är överbefälhavare.

Regeringen har lagstiftningsrätt

Till skillnad från i Nordeuropa kan regeringen stifta lagar angående exempelvis definitioner av brott och straff samt rättsväsendets organisation. Konstitutionen garanterar ett obroende rättsväsende. Rösträttsåldern är 17 år. Enligt konstitutionen skall parlamentet ha mellan 52 och 65 platser (nu har det 88). Konstitutionen saknar dock paragrafer om bl.a. etnicitet samt etniska och lingvistiska gruppers status. Inga referenser finns heller till traditionella makt- och beslutsstrukturer.

Konstitutionens avsnitt om grundläggande rättigheter, skyldigheter, friheter och garantier föreskriver bl.a. jämlikhet mellan könen. Yttrande-, religions- och mötesfrihet garanteras. Ett ombudsmannasystem är infört. Dödsstraff och livstids fängelse finns ej.

Rätten till arbete samt fackliga fri- och rättigheter är garanterade. Endast östtimoreser har rätt att äga jord i landet. Lars menar att konstitutionen ser bra ut på pappret, men att det kan bli svårt att tillämpa den. Han refererade till kritik mot vissa formuleringar i konstitutionen i t.ex. paragrafen om yttrandefrihet, vilka anses försvaga den.

Lars gick sist in på den besvärliga språkfrågan. Ledare som Xanana och premiärminister Mari Alkatiri menar att Östtimor måste skilja sig språkligt från Indonesien genom att använda portugisiska och ej det outvecklade tetum. Båda språken är dock officiella språk enligt konstitutionen. Lars menar att portugisiska är en viktig nationell symbol men att Östtimor behöver indonesiska och engelska för kontakterna med omvärlden.

Torben Retbølls presentation

Torben inledde sin presentation "The Women of East Timor" med att säga att kvinnorna led svårt under den indonesiska ockupationen 1975-1999.

Kvinnoväldet fick länge ringa uppmärksamhet, men i

slutet av 1990-talet publicerade människorättsorganisationer flera skrifter om kvinnoförtrycket i Östtimor. Även om möjlig heterna att forska om kvinnofrågor förbättrats sedan den indonesiska reträtten 1999, har enligt Torben ännu ingen omfattande studie gjorts om kvinnofrågor i Östtimor. Torben talade sedan om kvinnoproblem, kvinnoorganisationer, kvinnorna i valet till den konstituerande församlingen samt de krav kvinnorna framfört offentligt sedan 1999.

Problem och organisationer

Väldtäkter och tvångsteriliseringar begångna under ockupationen påverkar alltså kvinnornas liv. Problemen har förstärkts av att Östtimor är ett mansdominerat samhälle. Män äger och ärver egendom samt fattar alla viktiga beslut. Hemgifte tillämpas, vilket leder till ständiga konflikter och utbrett våld i hemmen. Den utbredda fattigdomen och den katolska kyrkans konservativa kvinnosyn försvårar ytterligare kvinnornas situation.

Det finns flera kvinnoorganisationer, varav flertalet bildats efter 1999. Fretilins kvinnoorganisation bildades dock redan 1975. Den senast grundade organisation Torben räknade upp är REDE - East Timorese Women's Network. Organisationerna, av vilka en del verkar i hela landet medan andra är baserade i Dili, har i flera fall liknande målsättningar.

Valet 2001 och aktuella krav

Inför valet 2001 hade de politiska partierna utlovat att nominera så många kvinnliga kandidater som möjligt. Kvinnor erhöll 23 av de 88 mandaten. Men inga av de kvinnor som kandiderade oberoende blev valda. Med tanke på att valet var Östtimors första val och att landet är mansdominerat, betraktar Torben kvinnornas valresultat ändå som en framgång.

Kvinnorganisationerna har agerat mycket friare efter ockupationen. Women of Timor Lorosae höll sin första kongress i Dili år 2000. En rad politiska, ekonomiska, sociala och kulturella frågor diskuterades och presenterades i slutdokumentet. Dokumentet anger hur kvinnorna vill att exempelvis skolundervisningen skall bedrivas framöver. REDE-representanter talade om kvinnofrågor vid Världsbankens donationsmöten för Östtimor i Bryssel i december 1999 och i Canberra i juni 2001. Inför valet 2001 skrev kvinnoorganisationer en stadga för kvinnors rättigheter i Östtimor som de ville att partierna skulle följa upp. Vissa av stadgans punkter finns med i konstitutionen men ej lika detaljerat. Torben tog slutligen upp kvinnoorganisationers uttalanden om kvinnoväldet under ockupationen vid FN:s säkerhetsrådsmöten år 2000 och 2001.

Ishtiaq Ahmeds kommentarer - Lars Vikor

Ishtiaq sade om Lars presentation att det särskilda med Östtimors författning är att den huvudsakligen har kommit till med utländsk hjälp. Detta framkommer klarast i den betydelse som läggs vid internationell lag, vilken erkänns som bas för lagstiftningen. Författningen erkänner även FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna från 1948 som grunden för det legala systemet: efter godkännande skall internationella människorättsavtal gälla i Östtimor.

Vad gäller relationerna mellan statens organ betonade Ishtiaq att Lars huvudkritik är att regeringen har fått lagstiftande makt, vilket parlamentet annars har. Det är enligt Ishtiaq generellt sett oroande att regeringen får för mycket makt över frågor som rättsväsende och säkerhetsfrågor, vilka är viktiga för parlamentet.

Ishtiaq delade inte Lars uppfattning att presidentens roll är närmast ceremoniell. Genom att presidenten är direktvald kan han ju nominera medlemmar av de olika nationella råden. Detta skulle kunna skapa spänningar mellan presidenten och premiärministern. Han påpekade också Lars kritik mot att författningen inte säger något om lokalt styre.

Ishtiaq höll med om att detta är en brist - många byar i Östtimor är svårtillgängliga och det råder en klar skillnad mellan stad och landsbygd.

När det gäller civila rättigheter, var Ishtiaq överens med Lars om att konstitutionen är mycket avancerad i sina förpliktelser angående mänskliga rättigheter. Ishtiaq tolkade dock formuleringarna i konstitutionen angående yttrandefrihet som mera liberala än Lars, och att de alltså ej utgör ett hot mot yttrandefriheten.

Kommentarer - Torben Retbøll

Ishtiaq höll med Torben om att det gäller för Östtimor att försiktigt hantera problem från den indonesiska ockupationen som tvångsäktenskap och tvångssteriliseringar för att återupprätta offrens värdighet. Regeringen borde också agera för att motverka fördomar i det mansdominerade Östtimor. Lagstiftningen bör lägga särskild vikt vid valdet i hemmen, den männen förbehållna arvsrätten och hemgifte. Den katolska kyrkans konservativa roll måste också beaktas i utformningen av en politik för kvinnornas rättigheter.

Ishtiaq var imponerad över att 23 av 88 parlamentsledamöter i Östtimor är kvinnor. Han menade att detta bådär gott inför framtiden jämfört med läget i Indien, där parlamentet i flera år avvisat förslaget om att ge

kvinnor en tredjedel av platserna i parlamentet. Ishtiaq höll med Torben om åtgärderna för att förbättra kvinnornas situation i Östtimor: FN-undersökningar av påstått våld mot kvinnor och hjälp från civilsamhället för att förbättra hälsovård och utbildning samt främja framväxten av en jämlik kultur.

Diskussion

Diskussionen berörde flera aspekter av Östtimors konstitution och politiska system. Konstitutionen föreskriver två mandatperioder à fem år vardera för presidenten. Enligt konstitutionen har Östtimor parlamentariskt styre, men i nuläget är det svårt att bedöma hur stark presidentens ställning är i förhållande till parlamentet. Det är oklart om författningen bara föreskriver en ceremoniell roll för presidenten.

Enligt konstitutionen är kyrkan, vars samhällsställning förstärktes under den indonesiska ockupationen, oberoende från staten. Kyrkan är i regel konservativ och går ej emot regeringen. Religionsfrihet är garanterad. Konstitutionen ger inte militären en särskild politisk roll i form av parlamentsplatser, så som i Indonesien. Allmän värnplikt gäller. I nuläget går det ej att veta vilken inverkan det militära arvet från motståndskampen under ockupationen kommer att få på samhället.

Det är oklart hur konstitutionen skall garantera medborgarskap. Bland de icke-permanenta medborgarna i Östtimor finns det ett fåtal indoneser. Dessa indoneser är lojala gentemot Östtimor. Konstitutionen gör en distinktion mellan ursprungligt och förvärvat medborgarskap, men detta gäller primärt för östtimoreser. Enligt konstitutionen skall en ombudsman finnas, men denne är icke ännu utsedd.

Politiskt system

För att undvika att en politisk elit monopoliserar makten måste en balans skapas mellan elitskiktet och lokalbefolkningen. Nu är de personer som valts till politiska ämbeten ofta från Östtimor medan tjänstemännen i många fall är exiltimoreser. När det gäller den internationella lagstiftningens inverkan på den nationella lagstiftningen är ett exempel; om den internationella barnlagstiftningen ratificeras, kan den anpassas till Östtimors egna lagar.

Gränsen mot Västtimor väntas ej bli ett problem framöver, under förutsättning att de östtimoresiska flyktingarna i Västtimor återvänder och att de pro-

indonesiska milisgruppernas aktioner upphör. Gränsen är ju i sig inte ett problem, eftersom Väst- och Östtimor sedan länge har haft olika historia.

Gudmund Jannisas presentation

Gudmund gick i sin presentation "Towards a Civil Society - the long and arduous struggle of East Timor" igenom Timors kolonialhistoria med tonvikt på perioden efter 1974. Politiska impulser nådde Östtimor genom att studenter i Portugal i slutet av 1960-talet kom i kontakt med befrielsekampen i de portugisiska kolonierna i Afrika och insåg att kampen var rättfärdig. FRETILIN grundade 1975 en del NGO:s som National Union of Timorese Students och Popular Organization of Timorese Women. Men den indonesiska invasionen samma år förändrade drastiskt förutsättningarna för civilsamhällets framväxt.

Civilsamhället förstärks

Indoneserna hade under ockupationen den politiska makten, medan den katolska kyrkan hade den andliga makten och därför utgjorde basen för civilsamhällets utveckling. Under 1980-talet kom motståndskampen att omfatta allt fler människor. Vapenvilan som FALINTIL och den indonesiska militären ingick 1983 blev en vändpunkt i motståndskampen i och med att civilsamhället bidrog till att möjliggöra vapenvilan. Motståndet kom därefter även att omfatta civilsamhället och förstärktes därigenom.

En ny organisation var National Resistance Organisation of Timorese Students, som under 1989 ofta demonstrerade när utländska journalister var på besök - t.ex. i samband med paven besök i oktober. Många studenter sökte asyl på utländska ambassader i Jakarta. Tack vare ett underjordiskt nätverk kunde australiern Robert Domm 1990 som första utländska journalist intervjua Xanana i hans djungelläger. Motståndsaktiviteterna, av vilka Santa Cruz-massakern 1991 är den mest kända, ledde till ökat militärt förtryck.

Civilsamhället sedan 1999

Enligt Gudmund är det aktiva civilsamhället med gemensamma målsättningar en viktig anledning till att det finns hopp för Östtimor framöver. Han menar att de tre val som hållits under FN-övervakning visar att det

finns en remarkabel vilja hos befolkningen att aktivt delta i nationsbyggnadsprocessen. Men han nämner också uppgiften att en av bristerna under FN-styret var att östtimoreserna hade små möjligheter att påverka politikens utformning. President Xanana Gusmao ser det nu som sin uppgift att rätta till denna brist.

De flesta NGO:s bildades under Indonesiens ockupation, under vilken de arbetade underjordiskt. Paraplyorganisationen East Timor NGO Forum bildades år 2000 och hade då 60 medlemsorganisationer. I mitten av 2001 hade 130 nationella och 73 internationella NGO:s registrerat sig hos East Timor NGO Forum.

Anders Uhlins kommentarer

Anders betraktade Gudmunds analys av den katolska kyrkans roll i framväxten av civilsamhället som ytterst signifikativ. Det mest intressanta påståendet i presentationen var enligt Anders att Östtimors civilsamhälle kom till år 1983. Anders höll med Gudmund om att vapenvilan möjliggjorde kontakter mellan de grupper som stred för självständighet. Men utvecklingen inom motståndsrörelsen måste studeras mer i detalj för att dels stärka detta argument, dels underbygga argumentet att civilsamhället kom till år 1983.

Anders delade Gudmunds uppfattning att det höga valdeltagandet och det stora antalet NGO:s visar att det finns ett civilsamhälle i Östtimor. Han var dock mindre optimistisk än Gudmund när det gäller att bedöma vilken roll NGO:s kan spela i Östtimors demokratisering. Anders studier av andra länder, inklusive Indonesien, har nämligen lärt honom att alla NGO:s ej är pro-demokratiska, att NGO:s inte är fria från ojämlikhet och förtryck och att NGO:s kan sakna politisk makt.

NGO:s är också ofta beroende av utländsk finansiering för att driva sin verksamhet - detta är nu fallet i Östtimor. Men han underströk att ett starkt och aktivt civilsamhälle är av yttersta vikt för en väl fungerande demokrati.

Diskussion

De politiska förhållandena under och efter den indonesiska ockupationen diskuterades. Det är svårt att säga vilken roll kyrkan spelade för att få till stånd den vapenvila indonesisk militär och FALINTIL ingick 1983. Kyrkan kan eventuellt ha spelat en roll innan biskop Carlos Belo gjorde några uttalanden som då nytillträdde biskop. Innan 1996 års Nobelpris tilldelades José Ramos Horta och biskop Carlos Belo hade norska Statoil ingått ett avtal med Australien om oljeutvinning i Timor-havet, men man drog sig senare ur detta.

Att Australiens sedan länge pro-indonesiska politik i Östtimorfrågan förändrades 1999 berodde på den inhemska opinionens starka kritik mot regeringen. Regeringen kom därför till insikten att man hade handlat fel. Det är svårt att veta varför Portugal ej ingrep för att stoppa våldsvägen 1999. Det fanns inte något alternativ till FN-insatsen. FN-interventionen hade bra och dåliga sidor. Den dåliga var att den kom 25 år för sent.

Nuläget

De utländska NGO:s som finns på Östtimor (47 stycken i mars 2000) påverkar landet både positivt och negativt. Vissa kallar deras ankomst till och med för en "ny invasion". NGO-närvaron skapar ett delat samhälle med rika utlänningar och fattiga östtimoreser. Utlänningarnas välbefinnande är för många östtimoreser utmanande. Den utländska närvaron dri-ver upp priserna och en reträtt väntas drabba ekonomin. Xanana är medveten om proble-met med en dual ekonomi.

Vem som skall ersätta FN-trupperna på sikt är ingen lätt fråga att lösa, men FALINTIL:s efterföljare East Timor Defence Force kan bedömas vara kapabla att försvara landet. Det kan stärka det nationella självförtroendet att ej ha kvar FN-trupperna. Fortsatt utländsk trupp-närvaro dominerad av Australien kan skapa en ny beroendesituation för Östtimor.

Östtimor - Indonesien

Relationerna mellan Östtimor och Indonesien är komplexa. Det finns krafter inom militären som motsätter sig ett fritt Östtimor, men genom att omvärlden nu väl känner till Östtimor kan landet ej återerövas. Det kan finnas problem mellan länderna på grund av de kvarvarande hoten från vissa av de pro-indonesiska milisgrupperna i Västtimor. Gränsproblemen kan förväntas lösas gradvis. På det hela taget blir Indonesien därför ej ett hot mot Östtimor. Förutom fungerande relationer med Indonesien är inrikespolitisk stabilitet av yttersta vikt för Östtimor - inbördeskrig liknande dem i Angola och Mocambique får ej upprepas.

I Indonesien pågår en självständighetskamp i Aceh och i Västpapua. Även om områdena skulle bli självständiga, är det osäkert huruvida Indonesien som nation kommer att upplösas. Västpapua är nu den större frågan, eftersom Aceh varit en del av Indonesien alltsedan landet bildades 1949. Befolkningsmajoriteten är för ett fritt Aceh. Aceh-frågan kan ej lösas med våld. Möten pågår mellan representanter för Indonesien och Aceh, dock utan att det framväxande civilsamhället medverkar. Människorättsaktivister borde sändas till Aceh. Både Aceh- och Västpapuafrågan kommer att bli allt större framöver.

Sammanfattningsvis gav seminariet en bred bild av de uppgifter Östtimor nu står inför så som 2000-talets första självständiga land. En konferensrapport kommer att tryckas och kan beställas från undertecknad (08 - 16 25 10; Gabriel.Jonsson@orient.su.se).

Ann Larsson

Östtimor

Fortsatt stöd till barnhemmet

Östtimorkommittén fortsätter stödja barnhemmet

Trots att kommunikationsmöjligheterna är värdelösa, fortsätter det komma nyheter från barnhemmet i Dili. Då och då nås vi av små brev, knaggligt formulerade på tetum eller engelska. Tänk så enkelt det hade varit om de bara hade haft en fax. Eller en hotmailadress!

Men nyheterna är alltid goda! Systrarna tackar för senaste bidraget och berättar hur vardagen ser ut för de små trollungarna på andra sidan jordklotet. Jodå, systrarna försäkrar att de tar plugget på allvar och att de inte busar runt alltför mycket. Och det är nog sant. Men jag vet nog vad som pågår när Madre Marthini inte ser på!

Säkrare boende

Barnhemmet flyttade ju från sitt tidigare hus i stadsdelen Becora, till ett, om än tillfälligt, så bättre och säkrare boende i Kuluhun. Fast barnen går kvar i samma skola som tidigare, så för dem innebär flytten också en två timmar längre skolväg. Mindre tid för bus, alltså.

Det senaste vi hörde från systrarna kommer från Halmstadjournalisten Lennart Hildingsson, som reste till Östtimor med sin familj i somras. Han förmedlade våra allra bästa hälsningar och kom åter med detsamma.

Han berättar också att systrarna har ett par andra bidragsgivare än oss, och att husbyggandet går framåt i samma takt som nya donationer kommer in.

Inget SIDA bidrag

Östtimorkommitténs plan var tidigare att använda oss av Sidas bidragsschablon till små föreningar, som går ut på att Sida femdubblar våra insamlade medel. I hela budgeten skulle det innebära att vi bidrar med 20 %, och Sida lägger till resten, 80 %. Tyvärr fungerar inte den här planen. Anledningen är att Sida inte ger bidrag till att bygga barnhem.

Envisheten är stark

Östtimorkommittén kastar emellertid inte in handduken för det! För oss är det otroligt viktigt att stödja barnhemmet och deras husbygge. Det kommer antagligen att ta längre tid, men vi är envisa.

Nu sänder vi över 30 000 till och sedan insamlingarna började är vi nu uppe i ca 70 000 kr. Ett stort tack till alla bidragsgivare!

Gabriel Jonsson

Östtimor

Kristet möte om Östtimor

Catholic Institute of International Relations, som är baserat i London och som arbetat med Östtimorfrågan sedan 1975, arrangerade 4/10-6/10 det trettonde mötet för Christian Consultation on East Timor (CCET) i Genève. Syftet med mötet var att utvärdera lärdomar av CCET. Cirka 15 personer deltog i mötet.

Adrien Zollers presentation (från International Service for Human Rights)

Adrien berättade att det i början av 1980-talet fanns solidaritetsgrupper i Genève - bl.a. Pax Christi International - som stödde Östtimor. Antingen arbetade grupperna för Östtimors självbestämmanderätt eller för respekt för mänskliga rättigheter (MR). Det bedömdes att det skulle vara svårt att politiskt agera för självbestämmande. I stället prioriterades mänskliga rättigheter.

Den första lärdomen av CCET är enligt Adrien att man lärt sig vilka kristna organisationer med verksamhet i landet som ej har varit till hjälp i arbetet för Östtimor.

Den andra lärdomen är att den viktigaste organisationen i Östtimorarbetet har varit World Council of Churches.

Den tredje lärdomen är att CCET genom att skapa en ökad diskussion inom och utanför kyrkorna har förmått höja Östtimors profil internationellt.

En fjärde lärdom är att många beslutsprocesser leder till slutgiltiga beslut..

En femte lärdom är att Östtimorfrågan efter självständigheten den 20 maj förvandlats från en frihetskamp till en utvecklingsfråga.

Victor Scheffers presentation (från JP)

Victor berättade att det när han började arbeta med Östtimorfrågan i JP var besvärligt p.g.a. de nära kontakterna mellan Nederländerna och Indonesien: politikerna var oroliga att dessa skulle störas. 1984 gav JP ut en publikation om Östtimor, som översattes till engelska och franska och spreds världen över.

Senare besökte indonesiska biskopar Nederländerna och uppmanade JP att ej lägga sig i "en intern angelägen-

het." JP motsatte sig detta och fortsatte att verka för Östtimors rätt till självbestämmande. Victor betonade betydelsen av att känna kardinal Etchegaray i Vatikanen för att kunna veta vad CCET kan göra. CCET:s struktur som ett löst nätverk har gjort det möjligt att agera flexibelt.

Catherine Scotts presentation (från CIIR)

I slutet av 1980-talet fanns det solidaritetsgrupper för FRETILIN men också kristna nätverk. MR-frågor dominerade först CCET:s arbete, men fr. om. 1994 blev även självbestämmande en viktig fråga. Enligt Catherine har CCET fungerat väl, men det har förekommit slitningar med solidaritetsgrupper eftersom dessa känt sig "uteslutna." Flera av CCET:s medlemsorganisationer har dock nära samarbetat med solidaritetsgrupper.

Laura Abrantes presentation (från katolska kyrkan)

Kyrkan prioriterar nu återuppbyggnaden av infrastrukturen, rekonstruktion av kyrkor samt uppgifter som försoning och rättvisa. Det finns ett kyrkligt center för fred och utveckling. Biskop Belo undertecknade nyligen, efter att de första domarna i rättegångarna i Jakarta mot de ansvariga bakom 1999 års våldsvåg hade avkunnats, ett uttalande kritiskt mot dessa.

JP-kommissionens uppgifter är att främja en dialog i samhället i kyrkofrågor. JP försöker påverka den inhemska opinionen att stödja upprättandet av en internationell domstol för Östtimor och förmå regeringen samt utländska solidaritetsorganisationer att verka för att en sådan domstol upprättas. JP har även agerat för att kvinnoorganisationer skall protestera mot brister i samband med rättegångarna i Jakarta: Laura berättade att FN genom Serious Crimes Unit (SCU) hade tagit med ett vittne dit utan att kontakta östtimoresiska NGO:s och att vissa vittnen av säkerhetsskäl ej ville vittna.

Francisco de Vasconcelos presentation (från protestantiska kyrkan)

Ledarna för frihetskampen har nu blivit byråkrater. Sedan den indonesiska reträtten 1999 lever en konflikt kvar mellan dem som var för respektive emot integrationen. Mänskliga rättigheter är därför fortfarande en stor

fråga. Han menar att regeringen borde kräva att en internationell domstol upprättas med stöd från internationella nätverk. Francisco anser att det är nödvändigt att uppnå rättvisa och försoning: såren som uppstått till följd av ockupationen måste läkas.

Det råder goda relationer mellan protestanter och katoliker och religionsfrågan är, till skillnad från i Indonesien, ej känslig i Östtimor. Språkfrågan är dock mycket problematisk. Enligt konstitutionen är tetum och portugisiska officiella språk.

Engelska och indonesiska fungerar som arbetspråk. Ett språkinstitut har upprättats för att utveckla tetum i skrift och tal.

Ett problem med SCU är att alla man undersöker är östtimoreser. Det är nämligen mycket svårt att få de skyldiga indonesiska officerarna utlämnade till Östtimor. SCU behövs dock för att få fram uppgifter till domstolarna. Underrättelsesdata i Australien och USA kan bara lämnas till en internationell domstol. Eftersom Indonesien inte vill ha en internationell domstol för Östtimor, har en ad hoc-domstol upprättats. Östtimors regering befinner sig i domstolsfrågan i ett besvärligt dilemma: man vill inte reta upp indoneserna samtidigt som man vill möta folkets önskemål. Regeringen är oenig i frågan: premiärminister Mari Alkatiri och utrikesminister José Ramos Horta är för en internationell domstol medan president Xanana Gusmao är tveksam.

Anselmo Seung-hoon Lees presentation (från Pax Romana)

Pax Romana har i UNCHR arbetat för Östtimors självbestämmande. Enligt Anselmo är domstolsfrågan i Indonesien även en inhemsk fråga p.g.a. dess implikationer för Aceh och Västpapua. Att avskaffa straffrihet för militären är en annan fråga för kyrkorna att arbeta med, men den är inte problemfri då den hänger ihop med kulturella mönster så som asiatiska värden.

John Scott Murphys presentation (från Caritas Australia)

John Scott Murphy sade att det inte går att upprätta en internationell domstol utan Indonesiens medgivande: en sådan domstol kan ju inte gripa indonesiska officerare. Vad som händer i domstolsfrågan är också avhängigt den politiska utvecklingen i Indonesien. Enligt John arbetar SCU i Östtimor med små resurser, liksom det inhemska rättsväsendet. Detta gör det svårt att få indoneser utlämnade. Även om Indonesien är ovilligt att lämna ut officerare, kan åtal väckas i tredje land mot exempelvis torte-

rare. John menar därför att man inte skall binda sig vid en specifik modell i domstolsfrågan som också påverkas av den nya dynamiken i världspolitiken.

FN:s generalsekreterare Kofi Annan sade under sitt besök i Jakarta att han skulle agera för att få till stånd bättre rättegångar i Indonesien. Uppfattningen framfördes att många alternativ i domstolsfrågan kan skapa problem med lobbyarbetet. Andra däremot menade att flexibilitet är nödvändigt. Processen måste hållas vid liv, inte minst i FN:s säkerhetsråd, och det gäller att erhålla brett internationellt stöd för att en internationell domstol skall kunna upprättas.

Laura Abrantes presentation - kvinnofrågor

Kvinnorganisationen FOKUPERS (Women's Communication Forum), som grundades 1997 har upprättat kvinnocentra i Liquisa och Suai, där det finns många änkor, och i Maliana, och söker hjälpa kvinnorna ekonomiskt med hjälp av t.ex. hantverksprojekt.

Som förslag på en insats från CCET för att hjälpa kvinnorna i Östtimor angavs stöd till kompetensutveckling till dem som skall driva igenom FOKUPERS program. CCET kan också skriva till nyckelpersoner inom kyrkliga organ om kvinnofrågor.

Brev till Kofi Annan

Under söndagen diskuterades huvudsakligen utformningen av ett brev till Kofi Annan med en uppmaning om att i rapporten till säkerhetsrådet framföra de åtgärder som borde vidtagas för att rättvisa skall uppnås för offren för våldet i Östtimor. Brevet var formulerat mot bakgrund av de mycket otillfredsställande domar som avkunnats i Indonesien, och det kommer att under hösten skickas till generalsekreteraren, säkerhetsrådets medlemsländer samt nationella regeringar.

Laura och Francisco framförde sedan önskemål om stöd för att stärka lekmännens roll inom kyrkan och för att internationellt lyfta fram kvinnornas uppfattning när det gäller rättvisa, jämlikhet och kvinnovald. Mötet avslutades med en gudstjänst under vilken deltagarna fick framföra sina tankar om det fria Östtimor. Sammanfattningsvis gav CCET 13 en mycket god bild av CCET:s historia och hur det fortsatta arbetet för att upprätta en internationell domstol för Östtimor skall bedrivas.

Gabriel Jonsson

Östtimor

Releaseparty för Ann Larssons skrift

Östtimorkommittén ordnade den 31 oktober ett välbesökt releaseparty för att presentera Ann Larssons skrift *Östtimor - en säkerhetspolitisk analys*.

Inledningsvis talade Karin Kruse, förläggare på Stiftelsen Global Kunskap, om "East Timor Peace Mission" år 1992. Ann och Ulf B Andersson, chefredaktör på Arbetaren, diskuterade sedan skriften.

Karin Kruses presentation

Karin berättade dramatiskt om sina upplevelser, som är skildrade i skriften *Vapenexport och mänskliga rättigheter* - exemplet Indonesien (se *Merdeka*, nr. 9). Syftet med fredsmissionen, som drogs i gång av studenter i Portugal, var att väcka internationell opinion mot Indonesiens ockupation av Östtimor månaderna efter Santa Cruz-massakern. Cirka 80 studenter från flera olika länder deltog i missionen och ett 40-tal journalister följde den.

Hotade flygplan

Indonesien hotade att skjuta ned det plan deltagarna flög med från Portugal till Australien, och deltagarna fotograferades under resans gång i Bangkok. Vid ankomsten till Australien, där deltagarna väntade på att den gamla färjan "Lusitania Expresso" skulle anlända för att föra dem från Darwin till Dili, fortsatte hoten mot missionen, telefonsamtal avlyssnades och faxmeddelanden uppsnappades. Men man gav inte upp - strategin var att fortsätta missionen så länge den indonesiska militären inte klart sagt att de måste vända.

Blommor på havet

På väg mot Östtimor möttes Lusitania Expresso av indonesiska krigsfartyg och en helikopter följde missionen. Färjan kom ändå så nära Dili att deltagarna kunde se staden, men de kunde ej gå i land efter hot från den indonesiske befälhavaren om att varningsskott skulle skjutas. Blommorna, som skulle läggas ned på Santa Cruz-kyrkogården, kastades i stället i havet och innan befälhavaren satte stopp för detta hade de flesta blommor kastats i. Missionen hyllades varmt efter hemkomsten i Australien och i Portugal.

Östtimor - en säkerhetspolitisk analys

Ann berättade att hon i skriften, som är en bearbetning av hennes C-uppsats i statsvetenskap, utgått från professor Barry Buzans teori om staten. Enligt denna teori har staten tre delar: idén om staten, statens institutionella uttryck och statens fysiska bas. Hon följer sedan teorin och skriver att idén om staten är stark i Östtimor. De fem organiserande ideologierna i landet - katolska kyrkan, det traditionella samhället, att vara icke-Indonesien, den positiva relationen till Portugal och demokrati (efter 1999) - stärker idén. Däremot är institutioner som parlamentet svaga och outvecklade. När det gäller den fysiska basen menar Ann att Indonesien inte utgör ett hot mot Östtimor framöver, eftersom omvärlden erkänner Östtimor som en självständig stat.

Medan idén om staten och statens fysiska bas är starka ligger sårbarheten i de svaga institutionerna. Hotet är internt - d.v.s. från ex-Falintilgrupper som ej har rekryterats till den nya försvarsstyrkan Falintil East Timor Defence Force. Det finns anklagelser om att den indonesiska armén skulle stödja säkerhetsgrupperna, d.v.s. en form av de ex-Falintil-grupper som Ann presenterade. Politiseringen av försvarsstyrkan beskrev hon också.

Militären har stort inflytande

Ulf var positiv till skriften, vilken han menar belyser viktiga frågor samtidigt som den innehåller bakgrundsuppgifter och förteckningen "Vem är vem i Östtimor?". En intressant kommentar är hans påpekande om graden av demokrati i Östtimor på basis av valdeltagande: valdeltagandet i Östtimor vid valet till den konstituerande församlingen år 2001 var högre än i riksdagsvalet i Sverige. Den enda invändningen var beteckningen av Indonesien som en "militärdiktatur" med motiveringen att landet har en civil president. Faktum är dock att militären fortfarande har ett stort politiskt inflytande i landet.

Diskussion

En kommentar var att hoten mot Östtimor även är ekonomiska. Trots att ledarna förklarar att man inte skall ta emot lån från omvärlden, finns det en risk att Östtimor hamnar i ett beroendeförhållande till Världsbanken

och Internationella Valutafonden liknande det som många fattiga länder befinner sig i. Det betonades att eftersom samhällsinstitutionerna är svaga, behöver Östtimor utländsk hjälp för att stärka dessa. Korrupktion antas förekomma. Det är svårt att veta hur många soldater Fa-

lintil hade och hur många av dem som ingår i den nya försvarsstyrkan. Östtimors självständighet uppmuntrar frihetskampen i Aceh och Västpapua, men Östtimors ledare stöder inte områdenas självständighetskamp.

Gabriel Jonsson

Östtimor

Östtimorkommitténs medlemsmöte

Östtimorkommittén ordnade den 12 november ett öppet medlemsmöte på årsdagen av Santa Cruzmassakern i Dili 1991. Ett mötesuttalandet lästes upp till minne av offren för massakern och frihetskampen. Uttalandet skickades efter mötet ut till medierna och riksdagspartierna. En tyst minut hölls för att hedra offren. Den brittiske dokumentärfilmaren Max Stahls nya film "East Timor: Justice Denied?" visades därefter och filmens innehåll diskuterades.

Mötesuttalande på årsdagen av Santa Cruzmassakern i Dili 12/11 1991

I dag på årsdagen av Santa Cruz-massakern i Dili hedrades de 270 offren i ett fredligt demonstrationståg till Santa Cruz-kyrkogården 1991, som brutalt angreps och dödades av indonesisk militär, av Östtimorkommitténs öppna medlemsmöte. Våra tankar gick också till alla övriga som offrat liv och lem i kampen för frihet och demokrati åt Östtimor.

Kampen för Östtimors frihet och demokrati ska dock inte ses isolerat. Den är blott en del av alla förtryckta och alla andras kamp. Och offren ska bara ses som en del av alla offer. Just nu tänker vi särskilt på offren för det avskyvärda terrorrådet på Bali.

Östtimor är sedan den 20 maj i år en självständig stat. Detta efter en kort övergångsperiod efter 24 års brutal indonesisk ockupation. Ockupationen avbröt den komplicerade avkoloniseringsprocess, som påbörjats efter hundratals år av portugisisk kolonisation.

Anhöriga hedrar de som dödades vid massakern 1991

Med FN:s och världssamfundets hjälp skapades det nya Östtimor under demokratiska former. Men som en av världens fattigaste stater kommer Östtimor att behöva allt stöd det kan få från omvärlden för att ge befolkningen drägliga levnadsvillkor, utveckla landet och bevara, om inte utveckla, demokratin.

Stödet behövs också för att östtimoreserna ska kunna hantera minnena och följderna av det omfattande våld som präglat Östtimors moderna historia. Stödet behövs för att den freds- och försoningsprocess, som påbörjades med bland annat svensk hjälp, ska kunna fortsättas, ska kunna öka kunskapen om våldsdåden och ska kunna möjliggöra att de verkligt ansvariga ställs till svars.

Genom sina insatser i kampen, hedrade med Nobels fredspris 1996 till den katolska kyrkans ledare i Östtimor, biskop Carlos Filipe Ximenes Belo, och den nuvarande utrikesministern José Ramos-Horta, för demokratin och en försoning har det östtimoresiska folket, kvinnor och män, gjort sig förtjänt av vårt stöd.

*Stockholm den 12 november 2002
Östtimorkommittén*

Bokrecensioner

Luis Cardoso:

**Krönika om en överfart
(översättning Irene Anderberg).**

Bokförlaget Tranan

Den magiska överfarten

En kväll i februari i år satt jag och huttrade över en kopp kaffe på en uteservering vid floden Tejo i Lissabon. Här är överfarten mellan Lissabons bägge delar och färjorna går i skytteltrafik över den vattenled som delar den portugisiska huvudstaden. Jag satt där och drömde mig tillbaka i tankarna. Herregud, var det 30 år sedan jag kom till denna plats första gången? Då, 1972, var Portugal ett av Europas okända hörn, en fascistisk diktaturstat som var paria i omvärlden när vi en sommarkväll kom med tåget från Frankrike och skulle vidare till Algarve.

1926 hade Salazar tagit makten och den bild han spred bland sina undersåtar handlade om ett världsrrike. Den portugisiska flaggan vajade över utposter som Macao, Goa (ockuperat av Indien 1961) och Östtimor i Asien och runt Afrikas kuster fanns översjöiska provinser som Moçambique, Angola och Guinea-Bissau, liksom örikena São Tomé & Príncipe och Kap Verde. När jag var tillbaka i Lissabon 1975 stod landet i fokus för världens uppmärksamhet. En officersrörelse, MFA, hade den 25 april 1974 störtat fascismen och nu var Portugal ett eldorado för allehanda vänsterexperiment. Utvecklingen i Portugal fick också följdverkningar i hela kolonialväldet och detta år fick världen se en rad nya självständiga stater födas. Födslovändorna var dock svåra och moderlandet fick ta emot hundratusentals retornados, hemvändande koloniserare. Men det fanns en koloni vars öde skulle uppröra många under de kommande årtiondena: Östtimor.

Med stöd av det portugisiska Camõesinstitutet har bokförlaget Tranan nu gett ut "Krönika om en överfart" av Luis Cardoso. Det är en fantastisk liten roman där själva överfarten, travessia, står i fokus. Överfart i Cardoso tappning kan vara allt från ett vatten som korsas till en persons utveckling eller en nations öde. På ett lågmält, eftertänksamt och poetiskt sätt berättar Cardoso om sitt

land med flyktingens längtande ord. Hans horisont är Lissabons, där han dagligen tar båten över Tejo, medan fadern fortfarande tror på mate-bandera-hum, tetum-uttrycket för att dö i skuggan av flaggan, det vill säga den portugisiska flaggan.

Vi får följa Östtimors historia genom 1900-talet. Det är förvisningsort för motståndare till Salazar, det är den japanska ockupationen som krävde 50 000 liv, det är sömnigt 1960-tal i Dili där fotbollslagen heter Benfica och Académica och där guvernören Alves Aldeia är en liberal härskare. Så kommer den nya tiden med författare som Frantz Fanon, sångare som Amália Rodrigues, diskohits som "Je t' aime moi non plus" och här finns rockbandet Fem från Orienten som härmar Creedence, Beatles och Stones. Och mitt i denna tidsbeskrivning flimrar de förbi, journalisten José Ramos-Horta, sönerna till den gamle Carrascalão - den anarkistiske aktivisten som Salazar förvisade från Algarve till Östtimor, araben Mari Alkatiri, fotbollsspelaren José Alexandre Gusmão, Abílio Araújo, Nicolau Lobato...

Alla passerar de revy och det enda tråkiga är att förlaget inte har försett boken med ett namnlexikon. Så kommer morgonen den 25 april 1974 då radion i Portugal spelar Zeca Afonsos suggestiva sång "Grândola vila morena", signalen för MFA att genomföra Nejlornas revolution. Det blir inledningen till den nya tiden även i Östtimor. Snart kommer den första katastrofen; inbördeskriget mellan Fretilin och UDT sommaren 1975, snabbt följd av Indonesiens ockupation som varade fram till 1999.

När Luis Cardoso skrev sin bok kunde han inte ana att befrielsen låg nära i tiden. Bokens andra hälft kännetecknas av vemod och sorgsenhet. Därför känns det skönt att veta att Cardoso i februari 2001 avslutade ett kvartssekel i exil och återvände hem. Och kanske kan vi därmed hoppas på att han i romanform kan skildra det nya Östtimor som föddes i maj 2002.

Ulf B Andersson

Vik. chef. red. Arbetaren

Ny bok om Östtimor

**Bitter Flowers, Sweet Flowers:
East Timor, Indonesia,
and the World Community**
gavs ut år 2001. Boken, som kan lånas vid
Utrikespolitiska institutet, är redigerad av
akademikerna Richard Tanter, Mark Selden
och Stephen R. Shalom.

Tolv av de sexton kapitlen, vilka är skrivna av akademiker, aktivister och journalister, hade tidigare publicerats i tidskriften *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, nr. 1-2, 2000 (se *Merdeka*, nr. 13). Flera av dessa bidrag är här uppdaterade. Kapitlen är uppdelade i fem avsnitt: vägen till självständighet, lägesrapporter från 1999, USA och omvärldens politik i Östtimor-konflikten, Östtimorfrågan ur Indonesiens politiska perspektiv samt Östtimors framtid.

Vägen till självständighet

Kapitlen av Geoffrey Gunn om kampen mot utländsk kolonialism, Sarah Niner om motståndskampen och CNRT:s tillkomst år 1998 samt Arnold Kohen om den katolska kyrkan innehåller knappast några nya uppgifter. Ny är dock Mark Selden och Stephen R. Shaloms intervju från år 2000 med Constâncio Pinto, CNRT:s representant i USA och Canada, om studentrörelsens roll i Östtimors självständighetskamp.

Pinto, som ledde det underjordiska motståndet innan han tvingades lämna Östtimor år 1992, ger en mycket levande bild av studentrörelsen. Han beskriver uppkomsten, den aktivare politiska rollen under 1980-talet och hur studentrörelsen framgångsrikt organiserade protesterna mot Indonesiens ockupation under påvens besök i Östtimor år 1989. Under 1989 ägde flera icke-våldsaktioner rum i städerna och i byarna. Santa Cruz-massakern den 12 november 1991 får stort utrymme. Pinto går sedan in på lärdomarna av den palestinska intifadan, d.v.s. obeväpnade folkliga uppror. Han redogör för den viktiga roll studentrörelsen spelade för motståndskampens internationella kontakter genom att föra ut information till omvärlden. Enligt Pinto har studentrörelsen en betydelsefull uppgift att fylla i det fria Östtimor genom att bidra till landets utveckling.

Lägesrapporter från 1999

Historikern Geoffrey Robinson kompletterar sin skildring av arbetet i UNAMET från juni till september med intrycken från återresan till Östtimor i november 1999. Han hjälpte FN med förberedelserna för att undersöka kränkningarna av de mänskliga rättigheterna. Trots den

oerhörda materiella förstörelsen hade många människor återvänt till Dili. Människors liv hade börjat återgå till det normala, även om vålds- och förstörelsevågen efter folkomröstningen starkt påverkade situationen. Robinson skriver också om flyktingarna i Västtimor, den indonesiska och den internationella kommission, som hade upprättats för att undersöka våldet, om spänningarna mellan östtimoreserna och FN-personalen samt de utländska organisationerna i landet.

De följande två avsnitten är skrivna av personer som arbetade i UNAMET, men de innehåller bara nya uppgifter om situationen efter folkomröstningen. Nyskrivet är emellertid kapitlet av Charles Scheiner från amerikanska East Timor Action Network. Scheiner beskriver väl det FN-anknytna observatörsprojekt International Federation for East Timor (IFET) satte i gång inför folkomröstningen den 30 augusti. IFET var den största utländska observatörsgruppen. Observatörerna blev snart medvetna om problemen det innebar att göra Indonesien ansvarigt för säkerheten. Milisens attack mot en humanitär hjälpkonvoj med stenar och machetes i Liquisa den 4 juli, medan den indonesiska polisen bara passivt tittade på, illustrerar verkligen problemet. IFET kände till varningar om att en seger för självständighetssidan i folkomröstningen skulle utlösa en våldsvåg och rekommenderade därför FN att förstärka säkerheten, men förgäves. Till följd av våldsvågen efter folkomröstningen tvingades IFET snart lämna Östtimor.

De flesta observatörer arbetade därefter i sina hemländer för att förmå FN att sända internationella trupper. IFET lämnade information till den särskilda session FN:s människorättskommission höll i september 1999, och kritiserade i FN:s generalförsamling i oktober FN för att ej ha lyssnat på varningarna från östtimoreserna om en kommande våldsvåg.

USA, omvärlden och Östtimor

Noam Chomsky betonar i sitt utvidgade bidrag USA:s moraliska ansvar för Östtimors tragedi genom det omfattande militära, politiska och ekonomiska stöd man gav Indonesien under hela ockupationen. Vapenförsäljningen översteg en miljard dollar, men till följd av Santa Cruz-massakern 1991 stoppade kongressen vissa vapenaffärer. Han kritiserar USA för att efter folkomröstningen inte ha gjort något för flyktingarna i Västtimor och ej heller ha betalat någonting alls till INTERFET. De följande kapitlen om Östtimor och internationell lag, journalisten Allan Nairns skarpa kritik mot USA:s vapenleveranser och utbildning av indonesiska militärer samt avsaknaden av regionala säkerhetsorganisationer för att lösa kriser som Östtimor, innehåller däremot föga nytt.

Indonesien och Östtimor

Det första kapitlet är skrivet av Richard Tanter. Det handlar om militärens ledande politiska och ekonomiska ställning i Indonesien under Suharto-eran 1966-1998 samt om dess roll i Östtimor. Valdsvägen under år 1999 är väl beskriven, men det är synd att de tidigare medtagna uppgifterna om ledande indonesiska officerare ej är med också här - sådana uppgifter brukar alltför sällan dyka upp i lättillgängliga böcker. Gerry van Klinken, som är redaktör för tidskriften Inside Indonesia, lämnar därefter i stort sett samma uppgifter om självständighetsrörelser i Indonesien som tidigare. Men Aceh får mer utrymme här, med tonvikt på de senaste årens händelser. van Klinken tecknar även huvuddragen i utvecklingen i Moluckerna sedan 1999, då konflikten mellan kristna och muslimer blossade upp med tusentals dödsoffer som följd.

Framtiden

Avsnittet inleds med ett nyskrivet kapitel av Joao Mariano Saldanha, doktorand i politisk ekonomi i USA, om återuppbyggnaden av Östtimors ekonomi. Man finner här uppgifter om förutsättningarna för landets ekonomiska utveckling, hur svårt ekonomin drabbades av våldet 1999 och vad UNTAET har gjort för att bygga upp nya institutioner i syfte att få i gång ekonomin. Data om finans- och penningpolitik, produktion och handel är också medtagna. Jordbruk, turism och handel är viktiga sektorer att utveckla. Trots den svåra ekonomiska situationen efter 1999 års folkomröstning bedömer Saldanha att Östtimor som en ny nation har möjlighet att lära sig av andra länders misstag. Ett fungerande politiskt och ekonomiskt system måste därför byggas upp. Med tanke på att ekonomisk utveckling är en förutsättning för fortsatt fred och stabilitet i Östtimor är det verkligen förträffligt att få en kort och koncis genomgång av landets ekonomi.

Bokens redaktörer skriver i det avslutande kapitlet om uppbyggnaden av det självständiga Östtimor med UNTAET som utgångspunkt. Östtimor har följande uppgifter att ta itu med: säkerhetssituationen, rättvisa och försoning, språkfrågan, lagstiftning, oljeutvinning, offren för våldet 1999 samt återuppbyggnad och ekonomisk utveckling.

Sammanfattningsvis ger boken en mångsidig bild av Östtimor-frågan. Kanske hade den blivit ännu bättre om de nyskrivna kapitlen hade varit längre och de omarbetade kortare. En stor förtjänst är att den även innehåller dikter, foton, kartor, författarpresentationer samt en förkortningslista. Titeln på dikten "Sweet Flowers" av Fernando Pirez och Emmanuel Braz ingår i bokens titel. Dikten lyder:

Sweet Flower

Sweet is the Flower
That goes on the grave
The food for the souls
Of those departed
Called to climb to the summit
Of Mount Matebian

Sweet it becomes
When prepared by the hands
Of women who chew betel nut
And remember the loved one
Laid to rest

Bitter is the Flower
That goes on the grave
On the seventh day
The sign of sorrow
For those who stay

Sweet is the Flower
That goes on the grave
On the twenty-first day
An offering
Of the final goodbye

Sweet is the Flower
That marks the beginning
Of the time to let go
To hold on to the memory
To let go of the grief

Bitter is the Flower
That becomes sweet
Sweet is the Flower
When the soul is at rest

Gabriel Jonsson

Gabriel Jonsson

Östtimor

Ny film om Östtimor

En ny film av Max Stahl är

"East Timor: Justice Denied?".

Han var den ende utländska filmare som bevitnade hur våldsvågen efter 1999 års folkomröstning tvingade FN att lämna Östtimor.

Huvudtemata är Suaimassakern i september, som betraktas som den kanske värsta massakern under 1999, och Liquisamassakern i april. Ett annat ledtema är FN:s oförmåga att uppfylla löftena om att rättvisa skall skipas genom att de ansvariga för våldet under år 1999 ställs inför rätta.

Max Stahl

Suai- och Liquisamassakern

I Suaimassakern, som ägde rum i en kyrka dit många flyktingar hade sökt skydd undan våldet, dödades mellan 50 och 200 människor. Massakern, som var väntad, ägde rum alldeles efter att FN hade lämnat Suai och ersatts av Interfet. En exakt dödsiffra är svår att få fram eftersom kroppar brändes, flyttades till Västtimor eller kastades i havet. Till de dödade hör tre präster, vilka liksom övriga offer, dödades brutalt. Vittnen ger detaljer om hur dödandet gick till och skyldiga milismän som Olivio - alias "Skorpionen" - visas; dessa är välbekanta för människorna i Suai. Fortfarande går flera skyldiga milismän fria i Östtimor. En förklaring är att FN hävdar att bevis saknas! Det finns även milismän som lever fritt i Västtimor, medan andra har återvänt. Det framkommer att flera indonesiska officerare ansvariga för våldet under 1999 sedan dess har stigit i graderna.

Liquisamassakern i april 1999 med 50 dödsoffer som följd skildras utförligt. Det berättas om en brunn full av döda människor som upptäcktes i september 1999. FN hade dock kört över brunnen med bulldozers utan att varken meddela offrens anhöriga eller efterlämna något minnesmärke, vilket förstas väckte bestörtning.

Omvärldens svek

Östtimoreserna ifrågasätter därför omvärldens vilja att undersöka massakern. Det framkommer tydligt att omvärlden ej agerat för att en internationell domstol skall upprättas för Östtimor, trots att en internationell undersökningskommission år 2000 förordade att en sådan domstol skulle upprättas.

Mari Alkatiri

Intressant är att premiärminister Mari Alkatiri säger att han skulle rösta för att en internationell upprättas om han vore med i FN:s säkerhetsråd.

I stället för en internationell domstol har vad som i filmen (och all-

mänt) benämns "skenrättegångar" upprättats i Jakarta. Exempelvis hävdas det i rättegångarna att de skyldiga bakom våldet inte bär ansvar för brott mot mänskligheten. I stället sägs de ha varit oförmögna att förhindra sådana brott! Dessutom skyddas de ytterst ansvariga indonesiska officerarna medan underhuggare på lägre nivå döms. Vittnena i rättegångarna är ofta ej från Östtimor, då vittnena därifrån är alltför rädda.

En människorättsaktivist hävdar i filmen att "rättvisa är en förutsättning för försoning." De skyldiga måste enligt den uppfattningen dömas, medan FN betonar att försoning måste äga rum. Vidare betonas det att om inte rättvisa skipas, uppstår hat med risk för hämndaktioner. Rättvisa är alltså en förutsättning för fred. Stahls film väcker flera frågor om FN:s agerande i det rättsliga efterspelet till massakrerna i Suai och Liquisa och den besvärliga processen att läka sår den indonesiska ockupationen av Östtimor skapat.